

Waterspiegel

Opinieblad van de Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)

Werkbezoek Tweede Kamerleden

‘Bezorgd over Richtlijn Prioritaire Stoffen’
Janez Potočnik, Euro-commissaris Milieu

‘SCADA-benchmark is goed initiatief’
Dick Schoof, NCTV

 Vewin

16de jaargang, nummer 3
juli 2013

Inhoud #3

Colofon

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

UITGEVER

Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

HOOFDREDACTEUR

Marco Zoon, zoon@vewin.nl

REDACTIE

Arjen Frentz, Philip Reedijk,
Theo Schmitz, Cees Verkerk,
Marco Zoon.

EINDREDACTIE

Philip Reedijk,
philip@maascommunicatie.nl

FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES

Van Beek Images, iStockphoto,
Maas Communicatie, Benno
Wonink.

ABONNEMENTEN

Waterspiegel wordt gratis toegezonden aan mensen die beroepsmatig betrokken zijn bij de watersector. Adreswijzigingen kunnen worden gericht aan Vewin, Postbus 90611, 2509 LP Den Haag. Verzoeken om een abonnement zijn ter beoordeling van de hoofdredactie.

Artikelen uit deze uitgave mogen worden overgenomen na toestemming van de uitgever. De gebruikte foto's zijn bedoeld als illustratie en hoeven niet de beschreven situatie letterlijk weer te geven. De redactie heeft zijn uiterste best gedaan om alle copyright-houders van gebruikt beeldmateriaal op te sporen. Indien u meent dat u rechthebbende bent, kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden in een seal van biofolie. Deze mat-transparante folie is binnen 90 dagen volledig composteerbaar en mag dus in de GFT-bak. Biofolie is gemaakt van de reststoffen van maïsproducten en aardappelzetmeel.

'Mijn grote zorg is zoet water'

Tweede Kamerlid André Bosman (VVD) is sinds september 2012 woordvoerder waterveiligheid en -kwaliteit: 'dijken en drinken', zoals hij zelf zegt. Wat drijft deze ex-vlieger en ex-luchtmachtinstructeur, en wat heeft hij met drinkwater? 'Ik ben een import-Zeeuw en wie Zeeland zegt, zegt water!'

'Zout waar het kan, zoet waar het moet'

Kennismaking met Maarten Smits, sinds eind 2012 directeur van Deltares. Naast waterveiligheid en deltatechnologie richt dit kennisinstituut zich nadrukkelijk op waterkwaliteit. 'Ons motto is 'Enabling delta life': alle kennis die nodig is om in de delta te (blijven) leven.'

'Globale inspiratie voor lokale oplossingen'

Het WssTP – het Water supply and sanitation Technology Platform – wil de coördinatie en samenwerking op het gebied van onderzoek en ontwikkeling in de Europese watersector bevorderen. Dit gebeurt op vele vlakken, waaronder het stimuleren van innovatie.

'Ondergrondvisie essentieel voor overheden'

Tanja Klip-Martin maakte als gedeputeerde in Drenthe al naam in de waterwereld, onder andere door haar initiatief voor de eerste provinciale Structuurvisie Ondergrond. Sinds dit voorjaar is zij dijkgraaf van het nieuwe Waterschap Vallei en Veluwe.

'Landbouw en water kunnen niet zonder elkaar'

Europarlementslid Esther de Lange (CDA) heeft zo haar bedenkingen bij de Nitraatrichtlijn, die volgens haar niet doel én middel moet vastleggen. Ze pleit voor nationale beslissingsruimte bij Europese milieuwetgeving. 'Eenheidsworst werkt niet van Noord-Lapland tot Zuid-Spanje.'

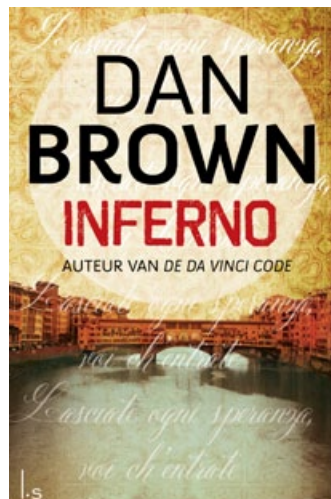
John Snow 2013

2013 is voor ons land een belangrijk herdenkingsjaar. Precies 200 jaar geleden werd Napoleon bij Waterloo verslagen, waarna Willem I bij Scheveningen in ons land terugkeerde. Ook in buurland Engeland wordt Waterloo uitbundig gevierd. Naast de overwinning van Wellington herdenkt men in Londen dit jaar o.a. ook het geboortjaar van John Snow (York, 1813), een grondlegger van de hedendaagse epidemiologie. Niet met behulp van peperdure microscopen, maar dankzij inventief denkwerk wist Snow in 1854 een besmette waterpomp te ontmaskeren als vervuillingsbron van om zich heen grijpende choleragolven.

Cholera is een van de gevaarlijkste waterziektes die Europa in de (late) middeleeuwen bedreigden. Met name bevolkingen van grote kuststeden hadden het daarbij zwaar te verduren. Lang dacht men dat het een besmetting was, die in de lucht hing. De ziekte wist in Europa (en nog steeds elders in de wereld) lang stand te houden, doordat de bacterie zich via rioolwater door steden verplaatst, telkens weer volgende groepen mensen besmettend, die – na een korte incubatietijd – wekenlang opeenvolgende generaties bacteriën uitpoepen. De bacteriën produceren een enterotoxine (gifstof) die in darmen waterige diarree veroorzaakt en patiënten binnen enkele dagen compleet uitdroogt, met de dood als gevolg.

Inmiddels zijn wij zover dat cholera-bacteriën met microscopen ontdekt en herkend kunnen worden. Ook kunnen er nu genvarianten bepaald worden die de ziekte kunnen smoren of versnellen. In de tijd van Snow was men nog niet zover. Het was veel speur- en denkwerk en nog meer overredingskracht dat de autoriteiten ertoe bracht verdachte waterpompen buiten gebruik te stellen. Opmerkelijk ook dat Snow zijn autoriteit als arts-epidemioloog met name verdiende door een nevenactiviteit voor Koningin Victoria: narcose bij operaties/bevallingen.

Een excursie naar Londen op een warme zomerse dag benadrukte ook de druk van grote en vochtige steden op zwaar bevolkte gebieden. In mijn ogen een van de grootse gevaren die de mensheid bedreigen op weg naar 10 miljard inwoners. Daar hoeft je de bestseller *Inferno* van Dan Brown niet voor aan te schaffen.

Eurocommissaris Milieu, Janez Potočnik

‘Bezorgd over ontwikkelingen bij Richtlijn prioritaire Stoffen’

De Sloveense econoom en oud-minister Janez Potočnik, sinds 2009 Europees commissaris voor Milieu, laat zijn licht schijnen over de belangrijkste waterdossiers van dit moment: de KRW, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, prioritaire stoffen en schaliegas.

De Europese Commissie heeft geëvalueerd wat er terecht is gekomen van het Europese waterbeleid. Dit heeft geleid tot de blauwdruk voor het behoud van de Europese wateren, gepubliceerd in november 2012. Eén van de aanbevelingen van die blauwdruk was dat een betere integratie met andere beleidsgebieden noodzakelijk is om de

doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water te behalen. Om dit te verwezenlijken, zouden lidstaten meer nadruk moeten leggen op economische instrumenten.

Blauwdruk: integreer waterbeleid

In Nederland is dit momenteel redelijk goed georganiseerd: het voorgestelde be-

leid wordt dan ook niet beschouwd als een positieve ontwikkeling. *Op welke manier kan Nederland doorgaan met het bestaande beleid?*

Potočnik: ‘De economische instrumenten die de Commissie naar voren schuift in de blauwdruk kunnen voor alle lidstaten nuttig zijn. Ten eerste vinden we dat

er gebruikgemaakt zou moeten worden van prijsstelling, zoals vereist door de Kaderrichtlijn Water, om waterefficiëntie te stimuleren en om het beginsel te implementeren dat de vervuiler betaalt. Ten tweede zijn we van mening dat het besef van betaling voor ecosysteemdiensten veel breder zou moeten worden gebruikt bij het implementeren van de Kaderrichtlijn Water, met name in de landbouwsector. Ten derde hebben we geïnteresseerde lidstaten gesuggereerd dat op stroomgebiedniveau een waterhandelsstelsel ontwikkeld zou kunnen worden, om de efficiëntie van watertoewijzing te verhogen. Deze instrumenten moeten natuurlijk aangepast worden aan de specifieke omstandigheden van elke context.'

Verduurzaming Europese landbouw

Voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) heeft de Europese Commissie de aandacht gericht op het verduurzamen van de Europese landbouw vanaf 2013. Het voorstel ligt nu bij de Europese Raad en het Europees Parlement. Het lijkt er steeds meer op dat de voorgestelde maatregelen om onze landbouw 'groen' te maken uiteindelijk geen fiat krijgen.

Hoe kan de Europese Commissie zorgen voor een betere integratie met het landbouwbeleid, ondanks de bijstellingen in het GLB voor een duurzamere landbouw? En welke maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren maken een goede kans om in het toekomstige GLB te worden meegenomen?

Potočnik: 'Het voorstel van de Commissie was bedoeld om ervoor te zorgen dat boeren die directe betalingen ontvangen, bepaalde hoofdpunten naleven die in lijn liggen met het beginsel dat de vervuiler betaalt. Ook

wilde de Commissie ervoor zorgen dat maatregelen voor plattelandontwikkeling die water beschermen en herstellen, meer steun zouden krijgen. We hopen nog steeds dat de Raad en het Parlement de hoofdelementen van het voorstel zullen aan nemen. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan de ecologische aandachtsgebieden en het idee om de richtlijn over duurzaam gebruik van pesticiden toe te voegen aan het mechanisme van randvoorwaarden.'

Hij vervolgt: 'Het nieuwe GLB-voorstel is echter niet het enige instrument. De Commissie vergadert momenteel ook bilateraal met de lidstaten over hun voortgang in de eerste stroomgebiedsplanningscyclus en hun aanzet voor de tweede cyclus. Eén onderwerp dat hierbij aan de orde komt, is de effectiviteit van overige wetgeving – zoals de Nitraatrichtlijn – om de doelstelling van de Kaderrichtlijn Water te behalen. Dit overleg geeft ons een beter beeld van de manier waarop de verschillende lidstaten de invloed van landbouw op water willen aanpakken en de tijdschaal waarin dit zou moeten gebeuren. Het punt hierbij is dat de lidstaten de effecten van landbouw zowel voor de Kaderrichtlijn Water als de Nitraatrichtlijn moeten regelen, ongeacht eventuele koppeling aan betalingen in het kader van het GLB. De Commissie zal naleving van deze verplichtingen blijven afdwingen.'

'We werken ook samen met de lidstaten via de Gemeenschappelijke implementatiestrategie ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water, om de best practices met betrekking tot het gebruik van plattelandontwikkelingsprogramma's en andere financieringsmechanismes te delen. Deze werken toe naar de verplichtingen van de richtlijn. We controleren tevens

de plattelandontwikkelingsplannen van de lidstaten, om te zorgen dat ook hierin waterdoelstellingen op adequate wijze weerspiegeld worden. We hebben dus verschillende instrumenten ter beschikking.'

Richtlijn prioritaire stoffen

Medicijnresten in het oppervlaktewater zijn een dringend probleem in de Nederlandse drinkwatersector. Via de milieukwaliteitsnormen wordt van lidstaten geëist dat zij dit onderwerp grondig aanpakken. Toch ontbreken normen voor medicijnresten in de Europese Richtlijn voor prioritaire stoffen, die het Europees Parlement en de Europese Raad nu behandelen.

Het Parlement heeft het oorspronkelijke voorstel van de Commissie ten aanzien van de Richtlijnen 2000/60/EG en 2008/105/EG afgezwakt. Dit zal de inspanningen op dit gebied beperken tot de controle op drie medicijnen – 17-alfa-ethynyl-estradiol (EE2), 17- β -estradiol (E2) en diclofenac – door deze op een controlelijst te plaatsen. Vewin is van mening dat zo'n benadering veel te beperkt is en dat voor deze medicijnen een milieukwaliteitsnorm zou moeten gelden.

Bezorgd

Tijdens uw gedachteswisseling met de milieuc commissie van het Europees Parlement op 26 februari 2013 gaf u aan dat u bezorgd bent dat deze drie medicijnen op een controlelijst geplaatst zouden worden. Dit betekent dat ze gecontroleerd worden, maar niet dat ze beschouwd worden als gevaarlijke stoffen met een hoge prioriteit. Als vertegenwoordigers van de drinkwaterbedrijven zijn ook wij bezorgd over deze ontwikkeling, met name omdat de aanwezigheid van deze stoffen in het water een risico vormt voor de waterkwaliteit en grote gevolgen kan hebben voor de volksgezondheid. U gaf aan dat u nog steeds van mening bent dat de onderhandelingen tot een gunstig resultaat kunnen leiden. Wat zijn uw verwachtingen?

Erkenning van de risico's

Potočnik: 'Nadat ik dat had gezegd, hebben de Raad en het Parlement nogal stevig onderhandeld over dit onderwerp. Het Parlement zal in juli 2013 over de uiteindelijke tekst stemmen en daarmee zou de overeenkomst afgesloten moeten zijn. Helaas hebben de onderhandelingen niet

geleid tot het soort proactieve standpunten over de risico's van die stoffen, waarop ik gehoopt had, en de stoffen zouden alleen op de controlelijst geplaatst worden. We hebben echter erkenning gekregen voor de risico's die deze stoffen inhouden en een erkenning van de noodzaak om gegevens te verzamelen. Dit zal helpen bij het vinden van een weg om deze risico's aan te pakken.'

'Net als u blijf ik bezorgd over deze risico's en ik kijk uit naar vervolmaatregelen, zowel met betrekking tot de controlelijst, als het voorstel van het Parlement om de Commissie een strategische benadering te laten ontwikkelen ten aanzien van watervervuiling door farmaceutische stoffen. De benadering zal resultaten gebruiken van een onderzoek dat momenteel voor de Commissie wordt afgerond, over de risico's van farmaceutische stoffen in het milieu.'

Eenvoudige zuivering

Artikel 7.3 van de Kaderrichtlijn Water heeft betrekking op de productie van schoon drinkwater door middel van eenvoudige zuivering. De tekst van dit artikel luidt: 'De lidstaten dragen zorg voor de nodige bescherming van de aangewezen waterlichamen met de bedoeling de achteruitgang van de kwaliteit daarvan te voorkomen, teneinde het niveau van zuivering dat voor de productie van drinkwater is vereist, te verlagen. De lidstaten kunnen voor die waterlichamen beschermingszones vaststellen.' *Hoe zorgt de EU ervoor dat dit artikel 7.3 wordt nageleefd?*

Potočnik: 'De Commissie is duidelijk over de behoefte aan bescherming van de menselijke gezondheid en het milieu, door ervoor te zorgen dat aan de relevante doelstellingen van de richtlijn voldaan wordt en dat, als het nodig blijkt, actie ondernemen kan worden om handhaving van de wetgeving af te dwingen.'

'Mijn afdeling heeft de eerste stroomgebiedplannen die zijn aangenomen door de lidstaten, beoordeeld: deze bevatten een schat aan bruikbare gegevens. Er zijn cijfers over de chemische situatie van het oppervlakte- en grondwater, verwachtingen voor de chemische situatie in 2015 en 2021, en de onderbouwing van de lidstaten bij de toepassing van uitzonderingen voor het voldoen aan een goede situatie op die deadlines.'

'In dat kader zijn de maatregelen die lidstaten aandragen om geografische gebieden en waterlichamen te beschermen, reeds geanalyseerd. De Commissie zal nu beginnen met de beoordeling van de rapporten van de lidstaten over 2012 over implementatie van hun programma van maatregelen. Hierbij wordt onder andere gekeken of lidstaten voldoen aan de eisen van Artikel 7.3 van de Kaderrichtlijn Water in de implementatiefase, dat is dus iets wat we bijzonder zorgvuldig onderzoeken.'

De vervuiler betaalt

Eén van de belangrijkste principes van de Kaderrichtlijn Water is het beginsel dat de vervuiler betaalt. Helaas wordt dit beginsel niet altijd goed geïmplementeerd. *Hoe zal de Europese Commissie naleving van dit beginsel op het niveau van de EU gaan afdwingen?*

Potočnik: 'Wel, in de wetgeving staat het duidelijk; Artikel 9 van de Kaderrichtlijn Water is bedoeld om te zorgen voor een evenwichtige bijdrage van de verschillende watergebruikers aan de terugwinning van kosten van waterdiensten, inclusief milieukosten en kosten van de hulpbronnen.'

'Maar zoals u waarschijnlijk weet, zijn er bij de implementatie vertragingen en verschillende interpretaties geweest. Daarom zullen we binnenkort richtsnoeren ontwikkelen over het berekenen van kostenterugwinning, waarbij de inhoud en de toepassing van het beginsel worden verduidelijkt. Hierbij zullen we ook

milieukosten en de kosten van de hulpbronnen behandelen. De richtlijn wordt vanaf 2014 ontwikkeld in het kader van de Gemeenschappelijke implementatiestrategie van de Kaderrichtlijn Water, samen met de lidstaten en de belanghebbenden.'

'Tegelijkertijd zullen we wetgeving blijven afdwingen, met bijzondere nadruk op de definitie van waterdiensten, om te zorgen dat deze term voldoende breed genoeg is voor de berekening van kostenterugwinning. We hebben in dit kader tegen een aantal lidstaten overtredingsprocedures in werking gesteld.'

'In de loop van de genoemde bilaterale vergaderingen met lidstaten zal de Commissie eventuele tekortkomingen aankaarten die bij de implementatie van Artikel 9 zijn geïdentificeerd om te zorgen dat de lidstaten actie ondernemen om deze aan te pakken. Ik denk daarbij in het bijzonder aan de toepassing van een waterprijsbeleid dat een adequate aansporing vormt om water efficiënt te gebruiken.'

'Een ander punt dat nu behandeling wordt, is dat in de volgende financiële programmaperiode (2014-2020) toepassing van een passend waterprijsbeleid een voorwaarde wordt om toegang te krijgen tot de Europese structuur- en cohesiefondsen voor watergerelateerde projecten.'

Bodemrichtlijn schaliegas?

In 2008 heeft de Europese Commissie een kader en gemeenschappelijke doelen voor-

gesteld om bodemaantasting te voorkomen, bodemfuncties te beschermen en om gedegradeerde bodems in hun oorspronkelijke toestand terug te brengen. Helaas is dit voorstel niet geaccepteerd, door een blokade van een minderheid in de Europese Raad. Het voorstel is sindsdien altijd geblokkeerd gebleven. Ondergrondse activiteiten nemen echter voortdurend toe en als gevolg van het huidige debat over schaliegas is de discussie opnieuw aangezwengeld.

Verwacht u dat het huidige debat over schaliegas de behoefte aan een nieuwe bodemrichtlijn zal doen herleven? Ziet u in de toekomst kansen voor zo'n richtlijn over schaliegas?

Potočnik: 'In de EU zou een gemeenschappelijke aanpak zeer waardevol zijn, omdat er naast schaliegasexploratie verschillende grensoverschrijdende effecten op de bodem zijn. Erosie, bodemverdichting en verzuring zijn in het laatste decennium toegenomen en de tendens gaat waarschijnlijk zo door, tenzij uitdagingen zoals toenemend landgebruik, het inefficiënte gebruik van natuurlijke bestaansbronnen en het behoud van organische stoffen in de bodem worden aangepakt. In ieder geval moeten we verder komen met deze onderwerpen.'

Onafhankelijke energievoorziening

Voor Europa is schaliegas binnen enkele sectoren een interessant onderwerp, omdat het belangrijk is voor een onafhankelijke energievoorziening. Toch zijn er nog veel risico's voor het milieu. Samen met uw collega, de Europees commissaris Oettinger, heeft u aangegeven dat u werkt aan nieuwe voorstellen met betrekking tot schaliegas. *Kunt u aangeven wat uw benadering zal worden?*

Potočnik: 'Om te beginnen een kleine kanttekening: schaliegas kan bijdragen aan de energiemix en kan helpen de afhankelijkheid van importen te beperken, maar het is zeer onwaarschijnlijk dat het ons onafhankelijk zal maken. Het doel van de Commissie is ervoor te zorgen dat onconventionele koolwaterstoffen, zoals schaliegas, ontwikkeld worden met passende milieu- en klimaatwaarborgen, met maximale juridische duidelijkheid en voorspelbaarheid voor de openbare instanties, burgers en bedrijven. We zullen dat alles in orde moeten hebben als we maximaal profijt willen trekken van eventuele ontwikkelingen op het gebied van economie en energieveiligheid. Hierbij moeten we onze milieunormen waarborgen en onze afspraken met betrekking tot minder afhankelijkheid van koolwaterstof

fen en efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen nakomen.'

Hij besluit: 'Er wordt, in nauwe samenwerking met nationale overheden, de industrie en de samenleving, gewerkt aan een initiatief met de naam 'Evaluatiekader voor milieu, klimaat en energie voor veilige, zekere en onconventionele winning van koolwaterstoffen'. Ook staat er een impactevaluatie op stapel. Naar verwachting zal het initiatief aan het eind van dit jaar worden afgerond. Alle opties liggen nog open en we kunnen dus van alles verwachten, van 'geen activiteiten op EU-niveau' tot 'doorbouwen op het bestaande kader op zowel EU- als nationaal niveau', zachte maatregelen, richtlijnen ter verduidelijking van bestaande EU-wetgeving, amendementen bij bestaande EU-wetgeving of alsnog een speciaal juridisch kader zoals een nieuwe richtlijn. Wordt vervolgd dus.'

Kijk voor meer informatie over het 'Evaluatiekader voor milieu, klimaat en energie' op de EU-website: ec.europa.eu/environment/integration/energy/unconventional_en.htm.

Kort

AO Waterkwaliteit: normering voor grondwater

Stel normen op om de grondwaterkwaliteit te verbeteren, normeer geneesmiddelenresten in drinkwaterbronnen en bescherm het Nederlandse duingebied. Dat was de inzet van Vewin bij het Algemeen Overleg Waterkwaliteit van eind juni.

Grondwaterkwaliteit

Uit het RIVM-rapport 'Bescherming drinkwaterbronnen in het nationaal beleid' blijkt dat meer dan de helft van alle grondwaterwinningen is verontreinigd. Vewin pleit voor een normenkader in de regelgeving voor grondwater; het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw). Naar aanleiding van een verzoek van de Tweede Kamerleden Hachchi (D66), Dik-Faber (CU) en Jacobi (PvdA) heeft de minister toegezegd te onderzoeken hoe de normen in het BKMW en de normen in

het bodembeleid kunnen worden gekoppeld met de drinkwaternormen.

Geneesmiddelen

Concentraties van geneesmiddelen in drinkwaterbronnen zijn een urgent probleem. Aanpak bij de vervuiler moet centraal staan. De minister stelde dat voor geneesmiddelen geen norm is af te leiden, omdat het gaat om duizenden stoffen en dat bronbeleid belangrijk is. De minister zegde toe een pilot te ondersteunen voor de verwijdering van geneesmiddelen bij rwzi's.

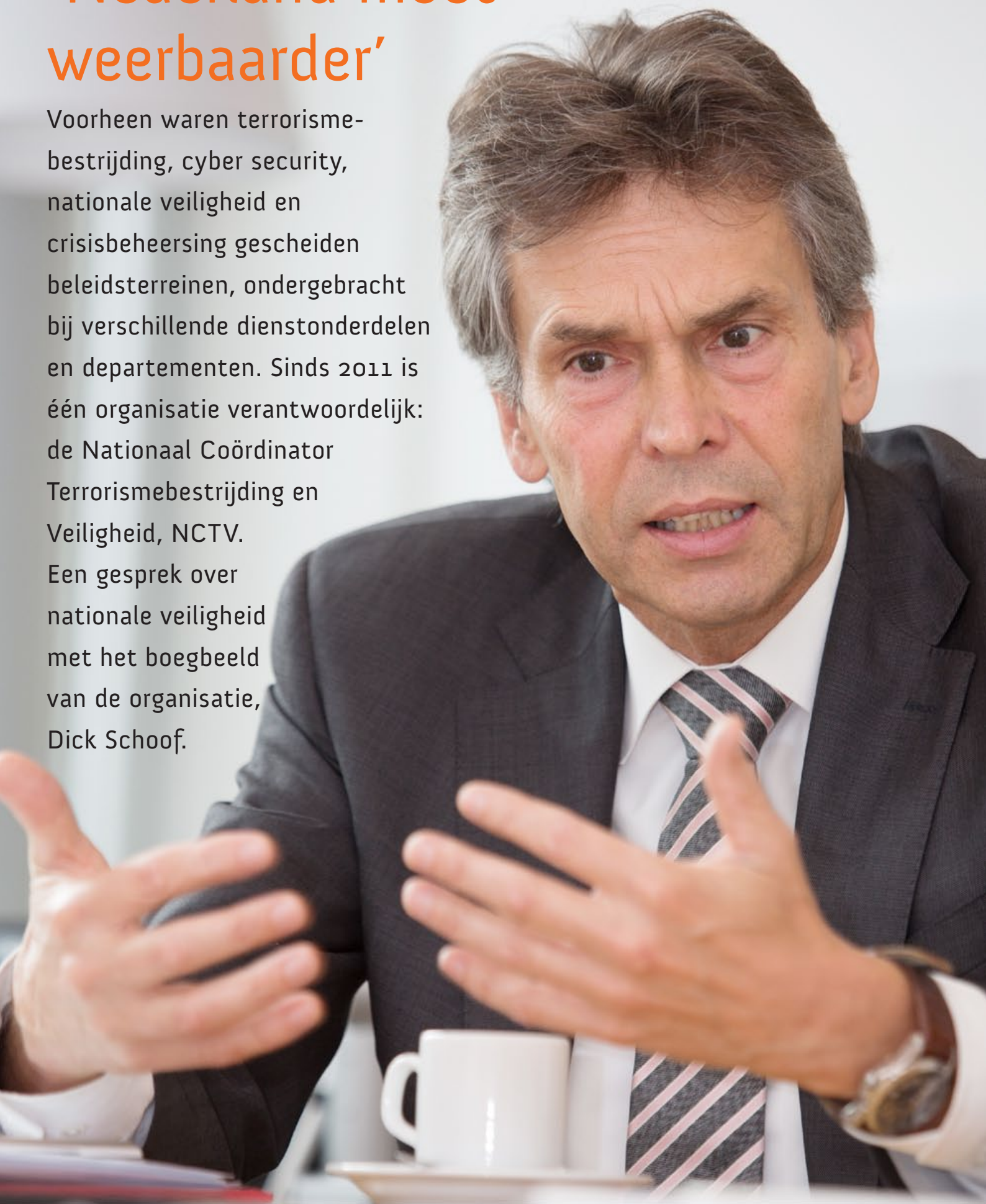
Deltaprogramma Kust

Drinkwaterbedrijven zijn natuurbeheerder in ongeveer 60% van onze duinen. De duinen zijn een belangrijk filter voor een deel van het Nederlandse drinkwater en een strategische zoetwaterbuffer voor West-Nederland. Vewin stelt voor om de drinkwatergebieden in de duinen ruimtelijk vast te stellen in de Nationale Visie Kust. De minister heeft aangegeven dat 'de kustgebieden' van de drinkwaterbedrijven beschermd worden in de ruimtelijke plannen, zoals de Nationale Visie Kust.

Dick Schoof, Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid:

‘Nederland moet weerbaarder’

Voorheen waren terrorismebestrijding, cyber security, nationale veiligheid en crisisbeheersing gescheiden beleidsterreinen, ondergebracht bij verschillende dienstonderdelen en departementen. Sinds 2011 is één organisatie verantwoordelijk: de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, NCTV. Een gesprek over nationale veiligheid met het boegbeeld van de organisatie, Dick Schoof.

De NCTV – onderdeel van het ministerie van Veiligheid en Justitie – is een samenvoeging van de voormalige directie Nationale Veiligheid, de NCTb en GovCERT. De organisatie kent ongeveer 260 medewerkers en bestaat, naast de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, uit vijf beleidsdirecties, het Nationaal CrisisCentrum en het Landelijk Operationeel Coördinatie Centrum.

‘Samen met onze partners uit het veiligheidsdomein – overheden, semipublieke en private organisaties – maken we ons sterk voor een veilig en stabiel Nederland. De focus ligt op het voorkomen en beperken van maatschappelijke ontwrichting’, aldus Dick Schoof, die de functie van Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid sinds 1 maart jl. vervult. ‘De NCTV beschermt Nederland tegen bedreigingen die de maatschappij kunnen ontwrichten. Samen met de andere stakeholders zorgen we ervoor dat de Nederlandse vitale infrastructuur veilig is én blijft. Want zonder elektriciteit, drinkwater of voedsel kan onze samenleving niet meer veilig functioneren.’

De NCTV is er voor het identificeren en verminderen van dreigingen, voor een optimale cyber security en voor het bewaken en beveiligen van personen, objecten en de burgerluchtvaart. Ook versterkt de NCTV de weerbaarheid tegen dreigingen. En als het dan toch mis mocht gaan, dan is de NCTV verantwoordelijk voor optimale crisisbeheersing en crisiscommunicatie.

Schoof: ‘Wij richten onze aandacht ruwweg op drie onderwerpen: contraterrorisme, cyber security, en rampen en crisisbeheersing. Wij zijn een relatief kleine netwerkorganisatie, die vooral streeft naar samenwerking met publieke en private partners. Vanuit onze centrale coördinerende positie verbinden we de drie domeinen met elkaar, binnen de driehoek van dreiging, weerbaarheidsverhoging en belangenbescherming.’

U legt sterke nadruk op samenwerking met de private sector; waarom is dat zo belangrijk?

Schoof: ‘Twee redenen. Ten eerste is een groot deel van de vitale sectoren – water, gas, elektriciteit en telecom – privaat. Ten tweede: de bedrijven hebben een eigen ver-

antwoordelijkheid om hun bedrijfsvoering te beveiligen. Wij willen daar als overheid bij helpen, maar ook inzicht hebben in de manier waarop bedrijven die verantwoordelijkheid nemen en invullen. Niet voor niets hebben we een tweekoppige leiding van onze Cyber Security Board: de CEO van KPN, Eelco Blok, is covoorzitter, om zo op het gebied van cyber security een goede aansluiting met de private sector te garanderen.’

Nationaal Cyber Security Centrum

Volgens de NCTV is één van de grootste uitdagingen de komende jaren het bewaken van de nationale digitale veiligheid. *Dat klinkt nogal breed; hoe gaat u dat aanpakken?*

Schoof: ‘Onze samenleving en economie zijn kwetsbaar door de toenemende afhankelijkheid van ICT. Nederland is ‘hyper-connectief’ en wereldwijd koploper op het gebied van digitalisering en internetgebruik. Cybercriminaliteit en digitale spionage zijn dan ook grote bedreigingen voor overheid en bedrijfsleven, niet alleen vanuit criminele netwerken, maar steeds vaker ook vanuit landen. Dat betekent dat we twee dingen moeten doen: aan de voorkant zorgen dat we weerbaarder worden en aan de achterkant zorgen dat we adequaat kunnen reageren, mocht er iets misgaan. Dat is wat wij hebben samengebracht in het Nationaal Cyber Security Centrum.’

Het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) vormt de verbindende schakel in de zorg voor digitale veiligheid. Het NCSC brengt kennis en expertise bij elkaar, helpt bij dreigingen en incidenten en is de spil in de operationele coördinatie bij een grote ICT-crisis. Het NCSC werkt hierbij nauw samen met vele andere nationale én internationale partijen uit de cyber security community. Het NCSC geeft de ingebrachte kennis en informatie terug in de vorm van inzichten en handelingsperspectieven.

Nationaal Detectie en Response Netwerk

De afgelopen jaren is gebleken dat Nederland kwetsbaar is voor rampen, aanslagen en andere incidenten. Denk aan de hack bij DigiNotar, en de recente DDoS-aanvallen op de banken. Het blijft belangrijk om altijd alert te zijn op nieuwe dreigingen en om klaar te staan als het onverhoopt misgaat. Mede in dat kader wordt

nu een Nationaal Detectie en Response Netwerk opgebouwd, binnen het NCSC. *Wat gaat dat inhouden en welke rol ziet u daarin voor de vitale sectoren, zoals de drinkwatervoorziening?*

Schoof: ‘In onze Cyber Security Board is het idee ontstaan voor een Nationaal Detectie en Response Netwerk, om aan de voorkant van de problemen te komen. Een veiligheidsprobleem op het internet willen we vroegtijdig signaleren en melden aan de relevante betrokken partijen. Zij kunnen dan hun maatregelen nemen. Daar hoort bij dat private en publieke partijen, die te maken krijgen met security breaches, dat ook onmiddellijk aan het NCSC en elkaar doorgeven. In de praktijk merken we dat partijen daar soms terughoudend in zijn, vanwege privacy of om commerciële redenen. We proberen alle partners ervan te overtuigen dat ze informatie echt moeten delen. Transparantie is niet eng, integendeel: onderzoek toont keer op keer aan dat de burger heel goed kan omgaan met de waarheid, als je maar handelingsperspectieven aangeeft en uitlegt wat je als overheid of als bedrijf doet om problemen aan te pakken. Kwetsbaarheden communiceren kan dus best, als je het maar goed insteekt.’

Wat verwacht u van de drinkwatersector op het gebied van cyber security en wat mag de sector van de overheid verwachten?

Schoof: ‘Ik verwacht dat de drinkwaterbedrijven zich op boardroom-niveau realiseren welke risico’s de toegenomen digitalisering met zich meebrengt. Het is van essentieel belang dat ze adequate risicoanalyses uitvoeren en beschikken over reële beveiligingsplannen, omdat ook kleine digitale verstoringen er uiteindelijk voor zouden kunnen zorgen dat er geen drinkwater meer uit de kraan komt. Veiligheid moet een integraal onderdeel vormen van de bedrijfsstrategie.’

‘In dat kader is een initiatief zoals de regelmatige SCADA-benchmarks van de drinkwaterbedrijven al een goede stap. Ik ben sowieso een voorstander van peer reviews en zelfregulering; het is niet altijd nodig dat wij als overheid overal regels voor opstellen. Andersom mag de sector van de overheid verwachten dat wij ons uiterste best doen om het nationale belang – en daarmee de vitale sectoren – te beschermen.’

Wettelijke meldplicht security breaches

In reactie op de DigiNotar-affaire heeft de Tweede Kamer gevraagd om een wettelijke meldplicht security breaches. Deze gaat ook gelden voor de drinkwatersector. *Bent u niet bang dat dit leidt tot een hoop administratieve lasten bij het NCSC én de vitale sectoren?*

Schoof: 'De NCTV is niet geïnteresseerd in elke security breach, maar wel wanneer een incident maatschappelijk ontwrichtend kan werken. Dat onderscheid is trouwens moeilijk te maken: iets kan klein beginnen, maar uitmonden in een majeure crisis. Het wetsontwerp voor de meldplicht gaat een dezer weken ter consultatie. We zijn al in gesprek met de sectoren en ook bij de verdere uitwerking zullen we hen uiteraard betrekken. Maar ik benadruk nogmaals: er zijn reële dreigingen en het kan zomaar zijn dat een beetje administratieve lastendruk een heel redelijke prijs is voor de extra veiligheid die dat oplevert.'

'De recente DDoS-aanvallen op de banken geven aan wat de risico's zijn, daar kan niemand de ogen voor sluiten. Zeker als je beseft dat de bankensector van oudsher vooroploopt op het gebied van digitale beveiliging. Daarnaast hebben deze aanvallen duidelijk gemaakt dat er bijeffecten kunnen optreden in sectoren die niet primair worden aangevallen. Internet is één geheel, en je zult maatregelen dus met z'n allen moeten nemen. Ook hier geldt: de keten is zo sterk als de zwakste schakel.'

Cyber security en security breaches

Bij cyber security gaat het om de bescherming van het functioneren van ICT en van informatie. Wanneer ICT niet naar behoren functioneert, of de vertrouwelijkheid en integriteit van informatie in het geding zijn, kunnen belangen in onze samenleving worden geschaad.

Een security breach is een 'inbreuk op de veiligheid of een verlies van integriteit van informatiesystemen, waardoor de beschikbaarheid of betrouwbaarheid van een product of dienst in belangrijke mate wordt of kan worden onderbroken.'

Veiligheidsregio's

Eind mei heeft de Inspectie Veiligheid en Justitie de Staat van de Rampenbestrijding 2013 uitgebracht. Eén van de aanbevelingen is dat er meer overkoepelende en actieve sturing moet komen op de Veiligheidsregio's met betrekking tot samenwerkingsafspraken met vitale partners. *Onderschrijft u dit en bij wie zou die sturing volgens u moeten liggen?*

Schoof: 'Vooropgesteld, de Staat van de Rampenbestrijding onderschrijven wij volledig. Er is veel bestuurlijke discussie rondom de Veiligheidsregio's, maar laat dat niemand weerhouden van de harde conclusie dat het beter moet en kan. Eén van de doelstellingen die de NCTV aan de Veiligheidsregio's heeft meegegeven, is: 'Zorg dat je met de vitale sectoren goede samenwerkingsafspraken maakt, zowel individueel als gezamenlijk. Als de Veiligheidsregio's adequaat willen kunnen reageren op diverse typen rampen en crises, heb je een goede samenwerking met de vitale sectoren nodig, zowel een-op-een, als breder: regionaal of zelfs nationaal. Veel van de partijen uit de vitale sector opereren nu eenmaal nationaal en kunnen bezwaarlijk met 25 Veiligheidsregio's separate afspraken maken. In die zin kan het dus geen kwaad dat er een meer overkoepelende en actieve sturing komt, maar dat is een zaak van de Veiligheidsregio's zelf. Wij zouden daar wel een intermediaire rol in kunnen spelen. Overigens zullen er ook altijd enkele specifieke afspraken tussen afzonderlijke partijen nodig zijn, door de regionale verschillen in risico's en dreigingen.'

Uitbreiding ATb

De drinkwatersector is sinds 2005 aangesloten op het ATb, het Alerteringssysteem Terrorismebestrijding. De NCTV is voor-

nemens om het ATb uit te breiden naar nationale veiligheid. *Wat houdt dit in en wat zou dit voor de drinkwatersector betekenen?*

Schoof: 'Het idee voor uitbreiding van het ATb is een logisch gevolg van de verbreding van ons werkveld: niet alleen meer terrorisme, maar ook andere dreigingen. We hebben nog geen concrete plannen, maar willen bij de vitale sectoren peilen of zij behoefte hebben aan uitbreiding van alertering bij andere dreigingen. We zouden bijvoorbeeld eenzelfde waarschuwingsmodel als bij het ATb kunnen hanteren bij cyberaanvallen of rampen zoals overstromingen of grote branden. Wordt vervolgd dus.'

Update Cybersecuritybeeld

Begin juli publiceerde het NCSC het jaarlijkse Cybersecuritybeeld Nederland.

Topics dit jaar zijn:

- digitale spionage;
- criminele activiteiten op internet door het overnemen van netwerken;
- ontwikkeling van criminele industrie rondom internetcriminaliteit.

'Concluderend kunnen we stellen dat a) de afhankelijkheid van ICT voor individuen, organisaties, ketens en de maatschappij is gegroeid; b) een aantal dreigingen is toegenomen en uitgaat van vooral staten en beroeps criminelen tegen overwegend overheden en private organisaties; c) de weerbaarheid ongeveer gelijk is gebleven, omdat er meer initiatieven en maatregelen worden genomen die niet altijd gelijke tred houden met de kwetsbaarheden, en basismaatregelen niet altijd zijn getroffen.'

Meer informatie: www.ncsc.nl/actueel

Ideeënfontein Brabant Water

Op de werkvloer leven vaak de beste ideeën. Maar hoe zorg je dat ze in beeld komen? Drinkwaterbedrijf Brabant Water heeft een manier gevonden om de vele goede ideeën van medewerkers inzichtelijk te maken en – waar mogelijk – meteen in de praktijk te brengen. Brabant Water werkt nu ruim een jaar met de Ideeënfontein en het is een succes: het idee werkt!

De kracht van de Ideeënfontein

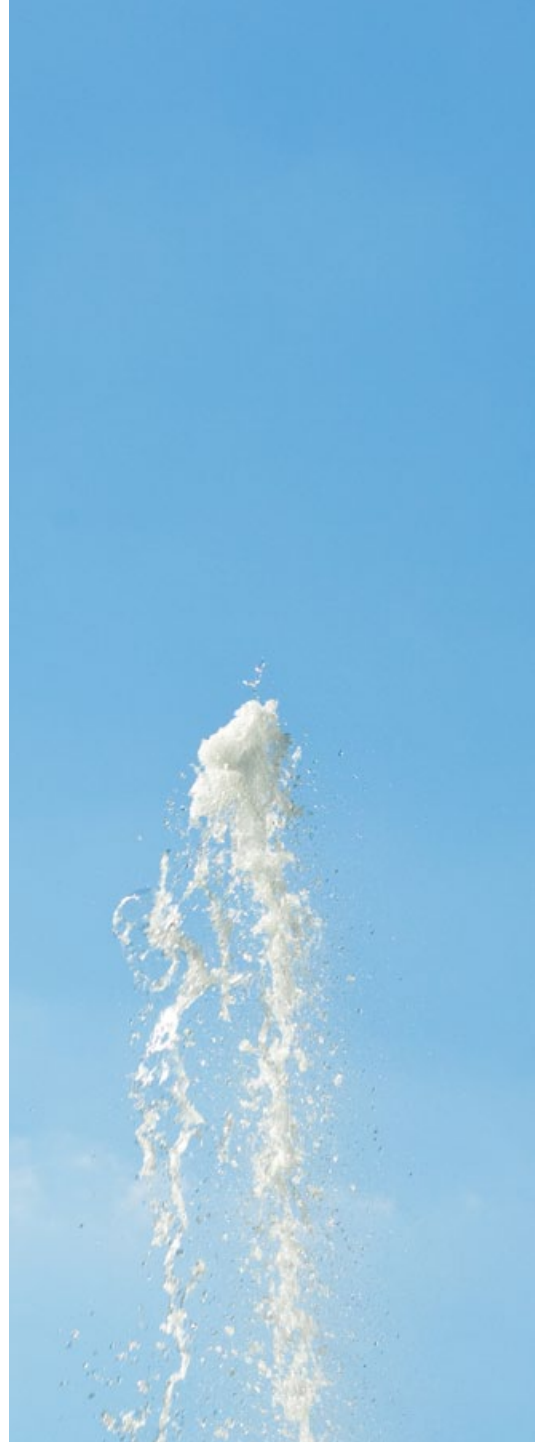
Met de Ideeënfontein slaagt Brabant Water erin medewerkers te stimuleren ideeën aan te dragen, die kunnen bijdragen aan de verbetering van de dienstverlening of aan het eigen dagelijkse werk. Daar zijn verschillende redenen voor. Zo is er gewerkt aan een laagdrempelig invulformulier, dat voor iedereen te vinden is op intranet. Elke inbreng wordt gewaardeerd en alle ideeën krijgen een (snelle) terugkoppeling over de haalbaarheid. Daarnaast kunnen goede ideeën snel in praktijk gebracht worden, niet gehinderd door formele besluitvorming. Er is een speciaal kernteam opgericht dat de ideeën in behandeling neemt én ervoor zorgt dat de aandacht wordt vastgehouden, bijvoorbeeld door 'het idee van de maand'.

Idee van de maand

Eén van de snel uitgevoerde ideeën gaat over de inrichting van de bussen voor de monteurs. Brabant Water heeft er belang bij dat de bussen op een standaard manier worden ingericht, terwijl sommige monteurs hier ook zelf invloed op willen hebben. Een monteur heeft bedacht om een deel standaard in te richten en een deel op maat. Dit idee is meteen in uitvoering gebracht.

De resultaten

Inmiddels staat de Ideeënfontein bij Brabant Water op de kaart en is er een continue stroom van nieuwe ideeën; gemiddeld zo'n 15 per maand. Dit levert naast verbeteringen in het werk en voordelen voor de klant ook meer betrokkenheid en enthousiasme bij medewerkers op. Kortom: de Ideeënfontein, een klaterend succes!

Wanneer komt er weer water uit de kraan?

Oasen en Vitens lanceren www.waterstoring.nl: op deze website krijgt de klant sneller inzicht in eventuele storingen in de drinkwaterlevering.

Klanten kunnen direct zien of zij te maken hebben met een storing of met geplande werkzaamheden. En het belangrijkste: wanneer er weer water uit de kraan komt.

Drinkwaterbedrijven Oasen en Vitens leveren 24 uur per dag, 7 dagen per week onberispelijk water. Met een gezamenlijk leidingnet van meer dan 51.000 km gaat er heel soms iets mis.

Nederlanders zitten nu gemiddeld zo'n tien minuten per jaar door storingen zonder water. Dat is niet veel, maar kan toch erg vervelend zijn. Ook moet soms onderhoud worden gepleegd aan de leidingen of productielocaties. Om klanten hierover beter te kunnen informeren, zetten Oasen en Vitens naast sociale media en het klantencentrum nu dus ook waterstoring.nl in. De website bestrijkt het hele voorzieningsgebied van Oasen en Vitens. Zo'n 6,1 miljoen klanten in de provincies Flevoland, Friesland, Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland en Overijssel kunnen ervan gebruikmaken.

Andere waterbedrijven worden van harte uitgenodigd zich aan te sluiten bij het initiatief; er lopen inmiddels enige gesprekken.

Waterwoordvoerder André Bosman, VVD:

‘Mijn grote zorg is zoet water’

Sinds september 2012 is Tweede Kamerlid André Bosman woordvoerder waterveiligheid en -kwaliteit voor de VVD; ‘dijken en drinken’, zoals hij zelf zegt. Wat drijft deze ex-vlieger en ex-luchtmachtinstructeur, en wat heeft hij met drinkwater?

André Bosman heeft dan pas sinds kort water in de portefeuille, maar als woordvoerder voor defensie en koninkrijksrelaties is hij al sinds 2010 actief op het Binnenhof. *Met een 23-jarige carrière bij de luchtmacht lijkt een woordvoederschap defensie logisch, maar waarom water?*

Bosman: ‘Het is een combinatie: koninkrijksrelaties, visserij en water. Dat heeft een geschiedenis: ik ben opgegroeid in Zeeland en heb na een lange periode in de VS bewust gekozen me daar weer te vestigen. Wie ‘Zeeland’ zegt, zegt ‘water’. Dan heb je het niet alleen over veiligheid, maar ook over transport, visserij, recreatie en consumptie. Aandacht voor veiligheid is er daarbij voldoende, maar de onderwerpen ‘kwaliteit van water’ en met name ‘zoet water’ mogen van mij wel wat hoger op de agenda.’

‘Tegelijkertijd moeten we ook weer niet doorslaan. De waterkwaliteit hoeft niet zo goed te zijn dat je rechtstreeks uit elke sloot kunt drinken. Ik stel dus wel de vraag waar

de grens ligt tussen ‘schoon’ en ‘ecologisch verstandig’. Zo wil de Kaderrichtlijn Water helder water, maar dat past bijvoorbeeld niet bij veenplassen, die schoon, maar ook troebel horen te zijn.’

Voldoende zoet water

Bosman vervolgt: ‘Mijn punt is dat zoet water een schaars goed is, in hoeveelheid en qua tijdstip. Je moet goed nadenken over hoe je, juist op extreme momenten, omgaat met je zoete water. Dus bufferen als je even te veel hebt, voor droge perioden waarin een tekort kan ontstaan. Gelukkig heeft nu ook het Deltaprogramma aandacht voor dit onderwerp, dat overigens niet alleen belangrijk is voor de drinkwatervoorziening, maar ook voor de landbouw en de industrie. Het belang van water werd mij onlangs nog bevestigd door Eurocommissaris voor handel Karel De Gucht, die aangaf dat water – eerder nog dan energie – hét zorgpunt voor de toekomst is.’

‘We moeten – ook in Nederland – zoet water niet beschouwen als een gegeven.

De beschikbaarheid en de beheersbaarheid vergen permanente aandacht. Om dat ook voor de toekomst zeker te stellen, zul je als maatschappij echt je best moeten doen. En ook de samenhang met andere zaken in de gaten houden. Dus als er bijvoorbeeld in de strijd tegen verzilting wordt besloten het Volkerak zout te maken, zul je je heel goed rekenschap moeten geven van de gevolgen voor de zoetwatervoorziening in de omgeving.’

De kwaliteit van het Nederlandse oppervlakte- en grondwater is ver beneden de maat, zoals ook de Europese Commissie heeft aangegeven: Nederland voldoet niet aan de eisen van de KRW. *Wat moet er volgens u gebeuren?*

Bosman: ‘Nog heel wat; we zijn op weg, maar we zijn er nog lang niet. Ik pleit wel voor een meer integrale blik bij dit soort operaties. Probeer belangen met elkaar te verbinden. Dus niet alleen streven naar ecologisch schoon water, maar tegelijkertijd ook onderwerpen zoals veiligheid, recreatie, visstand, zoetwatervoorraad en

drinkwatervoorziening meenemen, onder het motto 'Building with nature'. Dan kun je ook budgetten combineren en meer resultaat behalen met minder geld.'

Hoe staat u in dat kader tegenover hechtere samenwerking in de waterketen?

Bosman: 'Vooropgesteld: ik geloof niet in een gedwongen samenwerking. Partijen moeten voordelen zien in samenwerking, dan volgen de resultaten vanzelf. Daarvoor hoeft niet meteen een nieuwe organisatie te worden opgericht; de bestaande ketenpartners kunnen de taken ook onder elkaar verdelen. Uiteindelijk gaat het erom de kwaliteit en kostenbesparingen in de waterketen toekomstbestendig te borgen. Hoe men dat precies doet, vind ik minder belangrijk. In de huidige omstandigheden is het geld echt de bottleneck. Dus pas als de financiële doelen niet worden gehaald, gaan we als Kamer kijken naar een volgende stap. Dat zou wat mij betreft trouwens best een waterketenbedrijf kunnen zijn.'

'Daarbij is voor de VVD eventuele privatisering van de drinkwaterbedrijven, zoals enige tijd geleden even opspeelde naar aanleiding van de Europese concessierichtlijn, volstrekt niet aan de orde. Wij hebben onze drinkwatervoorziening goed geregeld in de Drinkwaterwet en daar gaan we niets aan veranderen. Dat is een nationale

aangelegenheid, waar Europa geen zeggenschap over heeft.'

Andere nationale wetgeving, namelijk het omgevingsrecht, wordt momenteel herzien. Zijn volgens u de belangen van de drinkwatervoorziening, als dienst van algemeen belang, voldoende geborgd in de nieuwe Omgevingswet?

Bosman: 'Ik denk het wel. De gemeenten en provincies krijgen weliswaar ruimere bevoegdheden op het gebied van ruimtelijke ordening, maar de rijksoverheid blijft kaderstellend. De Drinkwaterwet regelt de positie van de drinkwatervoorziening expliciet en volledig. Ik geloof er niet in om zaken die al zijn opgenomen in een wet, nog eens extra op te nemen in andere wet- of regelgeving. Dat leidt tot meer regels en mogelijke verwarring. Een verwijzing in de nieuwe omgevingswetgeving naar de Drinkwaterwet lijkt mij voldoende.'

Minister Ploumen lichtte in de mei-editie van Waterspiegel haar nieuwe 'hulp & handel'-beleid toe: hoe ziet u de positie van de drinkwaterbedrijven op dit gebied?

Bosman: 'Ik vind het een goede zaak dat de drinkwaterbedrijven een deel van hun omzet mogen halen in het buitenland, als dat maar bedrijfsmatig gebeurt. Je moet wel uitkijken dat je geen financiële risico's gaat lopen met belastinggeld. Het moet een combinatie zijn van enerzijds de inzet van kennis en ervaring, en anderzijds opbreng-

sten voor ons land, via de drinkwaterbedrijven zelf of via Nederlandse bedrijven die in hun sliptestream opereren. Overigens kunnen die opbrengsten ook de vorm hebben van het bijhouden of bijspijkeren van kennis bij onze bedrijven zelf, bijvoorbeeld van technieken en materialen die we in Nederland niet meer toepassen.'

'Momenteel zie ik in dit kader op Curaçao en Sint Maarten goede mogelijkheden. Er is daar door wanbeheer een groot probleem aan het ontstaan op het gebied van de drinkwatervoorziening. De inzet van Nederlandse kennis en kunde zou een enorme bijdrage kunnen leveren aan verbetering van de situatie en tegelijkertijd een mooie exportkans vormen voor de drinkwaterbedrijven en andere watergeoriënteerde partijen.'

Tot slot, de actualiteit: hoe beziet u de ontwikkelingen rondom schaliegas?

Bosman: 'De veiligheid van de drinkwatervoorziening staat wat ons betreft bovenaan. Als bedrijven kunnen garanderen dat er geen gevaar is voor de drinkwatervoorziening, kan er worden geboord. Ons afwegingskader zal wel anders zijn dan bijvoorbeeld in Amerika: het is hier immers een stuk drukker, boven- én ondergronds. Aan de andere kant: we leven in financieel barre tijden, dus extra gasopbrengsten kunnen we als BV Nederland goed gebruiken.'

'TROEBEL WATER IS NIET
AUTOMATISCH VUIL;
HELDER WATER IS NIET
AUTOMATISCH SCHOON'

Welkom op de 19de etage!

Open Huis nieuwe kantoor Vewin

Op woensdag 29 mei vond de feestelijke opening plaats van het nieuwe Vewin-kantoor, in hartje Den Haag. Eerder die week hadden de medewerkers van Vewin hun intrek genomen op de 19de etage van de Malietoren, waarin ook VNO-NCW en MKB-Nederland zijn gevestigd.

Voorzitter Cees Veerman voerde de officiële openingshandeling uit. Daarna konden de gasten een kijkje nemen op de nieuwe werkplek, met een weids uitzicht over heel Den Haag en verre omstreken. Zoals een bezoeker opmerkte: 'Nu ontgaat Vewin helemaal niets meer wat er in het Haagje gebeurt!'

Maarten Smits, directeur Deltares:

'Zout waar het kan, zoet waar het moet'

De meeste mensen kennen Deltares vooral als kennisinstituut op het gebied van waterveiligheid en deltatechnologie. Maar ook waterkwaliteit speelt een grote rol bij de onderzoeken van dit Delftse onderzoekscentrum. 'Ons motto, 'Enabling delta life', zegt het eigenlijk helemaal', aldus directeur Maarten Smits: 'alle kennis die nodig is om in de delta te (blijven) leven.'

Om mogelijk te maken dat mensen wonen, werken en recreëren in een rivierdelta, in het licht van klimaatverandering en steeds strengere eisen, moeten tijdig de juiste maatregelen worden genomen. Om de vragen die hierbij spelen, op te lossen, is een integrale benadering nodig van de delta en de samenleving die zich hier heeft ontwikkeld. Deltares richt zich op het mogelijk maken van de juiste condities voor het leven van natuur en mens.

Vijf thema's

Het werkveld van Deltares is verdeeld in vijf thema's, waarvan veiligheid ongeveer een derde beslaat. 'Dat betekent dat twee derde van onze aandacht uitgaat naar de andere thema's: Ecosystemen en milieukwaliteit, Bouwen in de Delta, Water en grondstoffen, en Duurzame inrichting van

deltagebieden', aldus Maarten Smits, die in december 2012 Harry Baaijen opvolgde als algemeen directeur. 'Wij houden ons bezig met grond, water en infrastructuur, dus een verbinding met de drinkwaterwereld is er zeker!'

'Vooropgesteld, Deltares is een onafhankelijk kennisinstituut: wij hebben dus geen eigen agenda of beleid, maar wij onderzoeken en rekenen puur in opdracht van anderen. Wij leveren feiten en gereedschap voor het vormen of toetsen van het beleid van onze opdrachtgevers.'

Kennisontwikkeling

Om bij de wereldtop te (blijven) horen, is Deltares continu bezig met kennisontwikkeling en -deling. 'Onderzoeksprojecten komen voor een groot deel van de Nederlandse

rijksoverheid vandaan; opdrachten vanuit het bedrijfsleven en het buitenland vormen zo'n 40% van de omzet en verder is er een kleine overheidsfinanciering voor het in stand houden van onze kennisbasis. Zo begeleiden wij – in nauwe samenwerking met zeven universiteiten – ongeveer 80 aio's. Daarnaast zijn er ongeveer 20 hoogleraren al dan niet fulltime aan Deltares verbonden.'

Schoon water is van levensbelang; hoe kan dit worden gecombineerd met veiligheid? Smits: 'Het zijn twee kanten van dezelfde medaille, en gelukkig is dat besef in Nederland in de volle breedte neergedaald, zoals onder andere zichtbaar is in het vorig jaar opgeleverde Deltamodel. Dat bevat een set van rekenen en analysemodellen waarmee je zowel de hoogwaterbeheersing als de zoetwatervoorziening in samenhang kunt bekijken.'

Zulke modellen worden in de praktijk gebruikt bij het Watermanagementcentrum in Lelystad. De schermen in de controlekamer daar geven inzicht in de waterstanden en eventuele overstromingen, maar je kunt er ook verontreinigingspluimen of zoutwaterintrusie in een rivier mee volgen. Het komt voor dat Rijkswaterstaat op die manier verontreinigingen éérder waarneemt dan de industrie die ze veroorzaakt.'

'Een ander voorbeeld is de nasleep van orkaan Sandy, die New York vorig jaar teisterde. Daarbij was een stadsdeel onbewoonbaar geworden door verontreinigingen van een chemische fabriek die door de storm in het oppervlakte- en grondwater waren terechtgekomen. Met alle gevolgen van dien, ook voor de drinkwatervoorziening. Op dat moment gaan veiligheid en kwaliteit dus hand in hand.'

'Hetzelfde zie je bij zoet en zout water: voorspellingen van hoog water zijn vooral van belang voor de veiligheid. Maar voorspellingen van lage rivierafvoeren zijn belangrijk voor de kwaliteit van het oppervlaktewater en daarmee voor de drinkwatervoorziening, omdat ze aangeven wanneer zoutintrusie te verwachten is. Ons pleidooi is dus steeds: probeer dit soort zaken altijd in samenhang te verklaren en integraal aan te pakken.'

Welk belang ziet u in het Deltaprogramma Zoet Water?

Smits: 'Zoals gezegd, is het denken over waterkwaliteit volgens mij tegenwoordig goed verankerd in het delta-denken. Momenteel is adaptief deltamangement een actueel beleidsonderwerp. De toekomst is onzeker. Even kort door de bocht: we weten niet hoe Nederland zich sociologisch zal ontwikkelen en we weten niet hoe het klimaat zich exact gaat gedragen. Dat levert al vier toekomstscenario's op, en dan hou ik het nog heel erg simpel. Vroeger zou een beleidsmaker na veel wikken en wegen kiezen voor één plan en op basis van een 'worst case-scenario' robuuste maatregelen ontwikkelen. Nu zeggen we: er kan nog van alles veranderen, laten we geen onomkeerbare stappen nemen: bouw mogelijkheden in om naderhand bij te sturen. Door nauwlettend te volgen hoe een scenario zich ontwikkelt, kun je 'onderweg' versnellen, vertragen of beter voorsorteren op reële

ontwikkelingen. Hoe langer je bijvoorbeeld bepaalde investeringen kunt uitstellen, des te beter. Naarmate je kennis toeneemt, kun je maatregelen immers beter op maat maken en voorkom je 'overdimensionering'. Het nieuwe Deltaplan wordt gebaseerd op dit complexe optimalisatieproces en dat lijkt me een goede aanpak.'

Welke uitdagingen ziet u in het licht van het veranderende klimaat voor de drinkwatersector?

Smits: 'Wij zien dat de kwantiteit van zoet water in Nederland over het algemeen geen probleem is, omdat de drinkwatervoorziening eigenlijk maar een klein beroep doet op de totale hoeveelheid zoet water. Het probleem zit 'm meer in de kwaliteit, die door de klimaatveranderingen onder druk staat. De achteruitgang van de waterkwaliteit gaat hand in hand met verdroging en het krimpen van de beschikbare hoeveelheid zoet water. Dat zien we in Zuid-Europa, Australië en Zuid-Amerika, waar momenteel al grote problemen bestaan: ook in Nederland gaat dat komen. Voor het oppervlaktewater zal dat leiden tot meer algengroei, waaronder blauwalg. Daarnaast zorgt de stijgende zeespiegel voor een hogere waterdruk vanuit zee, waardoor de zoute kwel onder de duinen richting de polders toeneemt.'

De Kaderrichtlijn Water verplicht de lidstaten dat alle Europese wateren in 2015 een goede ecologische status moeten hebben: hoe moeten we dat in Nederland aanpakken?

Smits: 'Volgens een evaluatie van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is de waterkwaliteit wel verbeterd, maar hebben we de gestelde doelen niet gehaald. Er zijn volgens het PBL nog problemen met de inrichting van de watersystemen, het peilbeheer en te hoge concentraties nutriënten. Wij ontwikkelen nu in opdracht

van het ministerie van Infrastructuur en Milieu een beleidsinstrument met de naam 'KRW-Verkenner'. Hierin maken we de beschikbare kennis over de effecten van maatregelen inzichtelijk.'

'Daarnaast is er een aantal andere onderzoeksvragen naar de specifieke invloed op de verbetering van de waterkwaliteit van bepaalde maatregelen, zoals de natuurvriendelijke oevers. Daar is nu eigenlijk nog te weinig over bekend, dus dat onderzoekt Deltares op dit moment.'

Er lopen momenteel verschillende discussies over ongewenste stoffen in oppervlakte- en grondwater, zoals de prioritaire stoffen (medicijnen, hormoonverstorende stoffen, drugs) en microplastics: welke ontwikkelingen kunnen we volgens u op dit gebied verwachten?

Smits: 'Op het gebied van prioritaire stoffen zien we dat het beleidsproces in Europa langzaam verloopt, terwijl die stoffen natuurlijk wel invloed hebben op organismen en de waterkwaliteit. Net zoals overigens microplastics en bestrijdingsmiddelen. Deltares kan helpen bij het ontwikkelen van oplossingen door het kwantificeren van de problematiek, zoals het in kaart brengen van de hoeveelheden en verspreiding van stoffen.'

Innovatie en adaptatie

'Vanuit ons perspectief van bodem en water verwachten wij dat microverontreinigingen in de toekomst meer bij de bron zullen worden aangepakt, al dan niet gecombineerd met slimme manieren om grondstoffen – fosfaat en stikstof – en energie terug te winnen uit water.'

Water Nexus

Hij besluit: 'Een ander veelbelovend initiatief is Water Nexus, een project waarin wij samen met enkele Nederlandse universiteiten en zo'n 20 bedrijven kijken naar het vergroten van de zoetwaterbeschikbaarheid zonder energieverblindende technologie. Onder het motto 'Zout waar het kan, zoet waar het moet' onderzoekt het consortium technieken om zout water toe te passen in de landbouw, de industrie en in huishoudens. Dat varieert dus van zoutminnende landbouwgewassen tot thuis de afwas doen met zilt water. Dat heeft echt de toekomst, dus daarmee kan Nederland zich ook internationaal sterk profileren.'

Parlementair werkbezoek aan de drinkwatersector 'Drinkwaterproductie is natuurbeheer'

Parlementariërs van drie Tweede Kamerfracties brachten maandag 27 mei jl. een werkbezoek aan de drinkwatersector op de productielocatie Scheveningen van Dunea Duin & Water. Na de inhoudelijke presentaties over de actuele drinkwaterdossiers door beleidsmedewerkers van Vewin bezochten de deelnemers de infiltratieplassen en enkele productiegebouwen.

In zijn welkomstwoord benadrukte gastheer Theo Schmitz, directeur van Vewin, nog eens dat schoon en betrouwbaar drinkwater voor de meeste mensen in Nederland heel gewoon is, maar dat er toch heel wat bij komt kijken om dat voor elkaar te krijgen. Dunea-directeur Piet Jonker gaf een inkijkje in de historie en de bedrijfsvoering van het drinkwaterbedrijf. Hij stond stil bij het belang van de duinen voor de zoetwatervoorziening van Nederland: niet alleen als kwaliteitsverhogende buffer, maar vooral als groot, desinfecterend zandfilter.

Jonker benadrukte de symbiotische relatie tussen natuur en water: gezonde, soortenrijke natuur zorgt voor schoon water en andersom zorgt de drinkwatervoorziening voor natuur, door goed beheer en door groene gebieden te beschermen tegen

verstedelijking. Hij nam van de gelegenheid gebruik om vraagtekens te stellen bij een plan van Staatsbosbeheer om Dunea – naast de toch al niet geringe erfpacht – aan te slaan voor beheerkosten voor het duingebied. En dat terwijl het drinkwaterbedrijf dat beheer juist zelf uitvoert. Deze kwestie onderstreept nog eens de noodzaak van het pleidooi van de drinkwatersector om als volwaardige natuurbeheerder te worden erkend.

Drinkwater en kwaliteit

Carla Dik-Faber (CU), André Bosman (VVD) en Henk van Gerven (SP) lieten zich in Scheveningen bijpraten over enkele actuele drinkwaterdossiers. De conclusie – uit het recente RIVM-rapport 'Bescherming drinkwaterbronnen' – dat de kwaliteit van het oppervlaktewater en de helft van

het grondwater in Nederland niet voldoet, leverde nog het meeste stof voor discussie.

Vooraf de hoge percentages knelpunten deed de wenkbrouwen van de Kamerleden omhooggaan. 'Hebben jullie geen discussie met de bedrijven die ongewenste stoffen lozen?', vroeg Carla Dik zich af, ook in het licht van toenemende hoeveelheden medicijnresten en hormonen in het oppervlaktewater. Theo Schmitz gaf aan dat de drinkwaterbedrijven inderdaad sterk pleiten voor zuivering bij de vervuiliingsbron, dus door de producent van de ongewenste stoffen, maar dat dit in de praktijk nog te weinig gebeurt.

Ook vraagt Vewin de politiek om waterschappen meer ruimte te geven om te investeren in zuivering voor deze stoffen.

Dit bracht Henk van Gerven op de vraag of de waterschappen en de drinkwaterbedrijven eigenlijk niet zouden moeten fuseren. Schmitz beschreef hoe dat de waterschappen momenteel een soortgelijke concentratiebeweging doormaken als eerder de drinkwaterbedrijven: die zagen tussen 1950 en 2010 door fusies hun aantal teruglopen van ruim 200 tot 10. Er zijn nu 24 waterschappen en het einde van de fusiegolf in die sector is volgens Schmitz nog niet in zicht.

Nederland verzaakt Europese plicht

Ten aanzien van de Kaderrichtlijn Water benadrukte Vewin dat de lidstaten in Artikel 7.3 hebben afgesproken de achteruitgang van waterkwaliteit te voorkomen en het niveau van de zuivering dat nodig is voor drinkwaterproductie te verlagen. In de praktijk is de situatie in Nederland precies andersom: de kwaliteit holt achteruit en de drinkwaterbedrijven moeten grotere zuiveringsinspanningen leveren voor hetzelfde resultaat. Vewin vraagt daarom met klem om de KRW de komende vier jaar adequaat te implementeren en de uitkomsten uit de gebiedsdossiers op te nemen in de Stroomgebiedbeheerplannen. Ook moeten er snel grondwaternormen komen voor de functie 'drinkwatervoorziening'.

Omgevingswet komt dichterbij

Nu drinkwaterbeschermingsgebieden steeds meer worden 'bedreigd' door naderbij komende bebouwing, is het nodig dat er een grondslag komt om de drinkwatersector een rol te geven bij ruimtelijke ordening en ontwikkeling. Dit zou de vorm van een adviesrecht kunnen aannemen, bij de voorbereiding van visies, programma's, plannen en verordeningen. In ieder geval moeten de betrokken bestuursorganen de bescherming van de drinkwaterbronnen laten meewegen bij hun afwegingen bij planvorming en vergunningverlening aan derden.

Natuur en landbouw

Op het gebied van landbouw spelen verschillende dossiers die de drinkwatervoorziening raken. Na twee jaar is er met de tweede Nota Duurzame Gewasbescherming nu eindelijk zicht op de uitvoering van de Kamermotie Grashoff, voor een verbod op glyfosaat. De drinkwaterbedrijven hebben het meeste last van dit middel, dat in 5 jaar 132 maal een normoverschrijding liet zien!

Vewin pleit er dan ook voor om chemievrij onkruidbeheer op te nemen in de Tweede Nota Duurzame Gewasbescherming, ook voor particulieren. Ten aanzien van het mestbeleid wil Vewin dat intrekgebieden voor waterwinning als apart toetsingsgebied worden benoemd in de Meststoffenwet, met als norm 50 mg/l. Nu worden de meetgebieden nog zó groot genomen, dat het gemiddelde goed uitkomt, terwijl er lokaal in drinkwaterintrekgebieden veel te hoge waarden van bijvoorbeeld nitraat worden gemeten.

Bodem en infrastructuur

Schaliegas krijgt, ook politiek, op dit moment veel aandacht, maar er spelen meer zaken in de ondergrond. Zo vraagt Vewin aandacht voor een afwegingskader bij ruimtelijke ordeningsplannen in de ondergrond, in het kader van de Structuurvisie Ondergrond. Verder moet grondwaterbescherming als plicht voor decentrale overheden worden vastgelegd en moet er een normstelling voor grondwater komen; deze ontbreekt momenteel volstrekt. Ook op het gebied van bodemverontreiniging is een betere normstelling nodig: de huidige algemene normen zijn veel ruimer dan de drinkwaternorm.

Zeer verbaasd waren de Kamerleden bij het horen van de laatste Europese plannen in de EU-verordening Telecom. Netbeheerders worden verplicht hun netwerk open te stellen voor de uitrol van telecomkabels... Dit zou betekenen dat in rioolbuizen, maar ook in drinkwaterleidingen telecomkabels kunnen worden aangelegd. Behalve over de praktische uitvoerbaarheid, roept dit vooral vragen op over de kwaliteit en betrouwbaarheid van het drinkwater als gevolg van vervuiling door het aanbrengen en aanwezig zijn van bekabeling in het drinkwater. Dit Commissievoorstel wordt nog behandeld in de Europese Raad en het Parlement.

Beveiliging en crisismanagement

Op het gebied van veiligheid speelt momenteel naast de evaluatie van de Wet Veiligheidsrisico's vooral de voorgestelde meldplicht voor security breaches. De drinkwatersector wil geen extra meldplicht, maar aansluiting bij de bestaande meldplicht vanuit de Drinkwaterwet. Om overbelasting te voorkomen wil men alleen meldingen bij grote maatschappelijke ont-

wrichting. Ook zouden de meldingen niet onder de WOB moeten vallen.

Doelmatigheid en benchmark

Wat de drinkwaterbedrijven betreft, mag de samenwerking in de waterketen, zoals vastgelegd in het Bestuursakkoord Water, flink versnellen. Vewin stelt voor om het gebruikte model bij het drinkwater ook toe te passen voor afvalwater: een scheiding tussen toezicht en uitvoering, verantwoording aan provincies en gemeenten, en vooral: schaalvergroting.

Ten aanzien van belastingen zijn er drie actuele topics: er moet zo snel mogelijk een wettelijke vrijstelling komen voor precario-rechten op waterleidingen; de Belasting op Leidingwater moet worden afgeschaft en de huidige vrijstelling voor de vennootschapsbelasting moet voor drinkwaterbedrijven worden gehandhaafd.

Natuurbeheer en drinkwaterproductie

Na de inhoudelijke presentaties kregen de Kamerleden in het veld tekst en uitleg over de drinkwaterproductie op deze locatie. Dunea Duin & Water combineert in de Scheveningse duinen natuurbeheer, recreatie en drinkwaterproductie. Daardoor komen zaken als Natura 2000, KRW en de Drinkwaterwet hier op natuurlijke wijze bij elkaar. Al met al een geslaagd en nuttig werkbezoek, aldus de aanwezige Kamerleden.

WssTP: Europees platform voor de water- en sanitatie-industrie

‘Globale inspiratie voor lokale oplossingen’

In 2004 is op initiatief van de Europese Commissie het WssTP opgericht: het Water supply and sanitation Technology Platform. Doel is het bevorderen van coördinatie en samenwerking op het gebied van onderzoek en ontwikkeling in de watersector. Inmiddels heeft de organisatie zo’n 90 leden uit heel Europa, waaronder de Unie van Waterschappen en Vewin.

WssTP is één van de 36 Europese technologieplatforms die de Europese Commissie bijna 10 jaar geleden in het leven heeft geroepen. De EU wilde bij het vormgeven van de onderzoeksstrategie advies krijgen van onderzoekers, de industrie én van ‘eindegebruikers’, zoals de drinkwaterbedrijven en waterschappen. Na de aanvankelijke Europese startsubsidie wordt WssTP inmiddels volledig gefinancierd door de bijdragen van de leden.

Policy manager Nicole Zantkuijl legt uit wat het platform wil bereiken: ‘Alles wat wij binnen WssTP doen, is erop gericht de rol van de Europese watersector te versterken. Om dat te bereiken, streven we naar technologisch leiderschap, het oplossen van de Europese en globale waterproblemen, en

het geïntegreerd en duurzaam managen van de waterketen. Een veelgehoorde vraag momenteel is: ‘Wat is er nodig om van pril idee tot concrete innovatie te komen?’ Dat zie je nu bijvoorbeeld terugkomen in het programma Horizon 2020 van de Europese Commissie. Ook binnen het WssTP richten we ons steeds meer op het overbruggen van de zogeheten ‘valley of death’: de dip in financiering tussen eerste succesvolle proefopstelling en de volledig uitgewerkte, goed geteste brede praktijktoepassing. We zien daarbij een belangrijke rol weggelegd voor het bedrijfsleven.’

Het WssTP wordt geleid door de water-industrie zelf en heeft momenteel 90 leden uit 27 landen. In de praktijk zijn er meer dan 210 organisaties en meer dan 720 in-

dividuele professionals die bijdragen leveren. De organisatie bestaat verder uit zo’n 20 werkgroepen, het WssTP-kantoor in Brussel en een bestuur waarin alle stakeholders, waaronder Vewin en KWR, zijn vertegenwoordigd.

WssTP vervult een platformfunctie voor de leden, door ze voor te bereiden op calls van de Europese Commissie, zoals bijvoorbeeld recentelijk voor de laatste call onder het 7e Kaderprogramma, de actiegroepen voor het European Innovation Partnership on Water en de Eco-Innovation call 2013.

Innovatie-dialogoog

Daarnaast voert het WssTP de dialoog met andere stakeholders en de verschillende organisaties binnen de Europese Unie,

zoals het Parlement, de Commissie en de verschillende Directoraten-Generaal over onderwerpen die water en innovatie raken. Zantkuijl: 'Het afgelopen jaar stond bijvoorbeeld in het teken van de contacten met het Europees Parlement voor de stemmingen voor Horizon 2020 en de Cohesiefondsen. Zo is water nu veel nadrukkelijker benoemd in de pijler 'societal challenges' van Horizon 2020. Inmiddels zijn wij alweer in overleg met de Europese Commissie om de eerste calls onder Horizon 2020 voor te bereiden. Hierin trekken we op met de verschillende DG's en andere Europese netwerkpartijen zoals Food for Life, EUREAU, ERRIN en SusChem.'

Smart Specialization Strategies

'Daarnaast kunnen de Smart Specialization Strategies onder de structuurfondsen een sterke stimulans gaan geven aan waterinnovatie. De regio's wordt gevraagd goed na te denken welke unieke zaken of eigenschappen van hun gebied de economische groei sterk kunnen stimuleren. Water past daar vaak goed in en dat biedt dus goede kansen om Europese fondsen in te zetten voor regionale ontwikkeling en waterinnovatie.'

Volgens WssTP is het belangrijkste draaipunt bij innovaties eigenlijk het moment waarop een kleinschalig idee, dat op één specifieke plek is ontwikkeld en wordt toegepast, wordt doorvertaald naar een breed toepasbare oplossing op Europees of mondiaal niveau. Er is vaak veel geld, tijd en inzet van een groot aantal publieke en private partijen nodig om een succesvolle business case op te zetten. Juist dit soort innovaties zijn noodzakelijk om bestaande maatschappelijke uitdagingen op te lossen, de economische positie van de Europese watersector te versterken en nieuwe hoogwaardige banen te creëren. WssTP ondersteunt de leden hierbij, door te onderzoeken welke fondsen uit de financieringsprogramma's van bijvoorbeeld de Europese Investeringsbank, DG Research, DG Regio en DG Industrie kunnen worden gecombineerd en aangewend voor de sector. Zantkuijl: 'Daarnaast brengen wij via onze eigen inhoudelijke werkgroepen leden bij elkaar op bepaalde kansrijke onderwerpen. Omdat ons ledenbestand bestaat uit onderzoeksinstituten, nutsbedrijven, (semi)overheden en private be-

drijven uit verschillende landen, kunnen we vaak sterke combinaties maken.'

Hoe belangrijk is innovatie voor de watersector?

Zantkuijl: 'De ontwikkelingen in de watersector gaan op dit moment sneller dan ooit. Er komen veel nieuwe oplossingen beschikbaar en er ontstaan verschillende initiatieven om zaken op een heel andere manier aan te pakken dan in de afgelopen twee decennia.'

Dit gebeurt op een moment dat veel nutsbedrijven zich voorbereiden op groot-schalige vervangingsinvesteringen, en op een toekomst met meer extreme weersomstandigheden en hogere eisen aan water services. De toenemende maatschappelijke en politieke aandacht voor duurzaamheid en de green economy is ook een drijfveer achter innovatie in de watersector.

Naar verwachting zal de meeste groei de komende jaren buiten Europa gaan plaatsvinden. 'Daarom ook wordt nu gekeken hoe we in Europa de innovatiecyclus kunnen versnellen', aldus Zantkuijl. 'Die blijkt in de watersector langer te duren dan in andere sectoren, dus daar ligt een belangrijk aandachtspunt. Temeer omdat we mondiaal vooral moeten concurreren met landen zoals China en India. Zo eist men in China bij de ontwikkeling van sommige nieuwe

industriegebieden al 'zero liquid discharge': een volledig gesloten watercyclus dus.'

Verbetering concurrentiepositie

Het WssTP wil dat de EU zorgt voor de juiste kaders: (implementatie van) wetgeving, financieringsinstrumenten en standaardisatie. Dan kunnen de Europese bedrijven schaalgrootte en diversiteit bieden. Wetgeving, implementatie en standaardisatie kunnen een duidelijke markt creëren, doordat producenten er vertrouwen door krijgen om te investeren. Zantkuijl: 'We moeten zorgen voor een goede thuismarkt, waarop overheden en bedrijven samen de nieuwste oplossingen in de praktijk kunnen ontwikkelen en laten zien. Enkele trends die innovatie gaan stimuleren, zijn: meer aansluiting zoeken bij de wensen van de klant, ICT-toepassingen, waterhergebruik en het sluiten van waterketens, en meer samenwerking met andere sectoren. Daarbij moet de watersector duidelijk over de schutting heen kijken. We moeten ons globaal laten inspireren en dan mogen oplossingen best specifiek en lokaal zijn. WssTP richt zich uiteindelijk op het tot stand brengen van een Global Innovation Chain: gezamenlijk optrekken van verschillende partijen uit de sector, waardoor je via kruisbestuiving sneller vernieuwing bereikt.'

WATERSECTOR OP WEG NAAR EEN
'GLOBAL INNOVATION CHAIN'

A photograph of Tanja Klip, a woman with grey hair, wearing a blue jacket and a white top, standing outdoors in front of a large brick building. The building has the text 'Waterschap Vallei en Veluwe' on its facade. In the background, there is a modern glass building and some greenery.

Tanja Klip, dijkgraaf Waterschap Vallei en Veluwe:

'Visie op ondergrond is essentieel voor alle overheden'

Tanja Klip-Martin maakte als gedeputeerde in Drenthe al naam in de waterwereld, onder andere door haar initiatief voor de eerste provinciale Structuurvisie Ondergrond. Sinds dit voorjaar is zij dijkgraaf van het nieuwe Waterschap Vallei en Veluwe.

Het zijn drukke tijden voor Tanja Klip; sinds 1 januari 2013 zijn de waterschappen Veluwe en Vallei & Eem bestuurlijk gefuseerd, nadat een jaar eerder de ambtelijke fusie al een feit was. Per 1 maart volgde zij Gert Verwolf op als dijkgraaf bij het nieuw gevormde Waterschap Vallei en Veluwe. 'Gelukkig ben ik bekend met de meeste partijen en personen in dit werkveld, omdat ik als gedeputeerde in Drenthe ruim 8 jaar verantwoordelijk was voor de portefeuille bodem, lucht en milieu, klimaat en energie, water en waterschappen en cultuur. Ik was niet specifiek op zoek naar een baan als dijkgraaf, maar dit kon ik niet aan me voorbij laten gaan!'

Waar gaat u uw aandacht in eerste instantie op richten?

Klip: 'Vooropgesteld, Vallei en Veluwe is een gezond en krachtig waterschap, dat zijn zaakjes goed voor elkaar heeft. Deze fusie is dan ook geen zaak van vandaag of gisteren. Al in 2008 is een onderzoek gestart om te zien of fuseren zinvol zou zijn. De medewerkers zelf trokken toen ook de conclusie dat verregaande samenwerking de beste manier is om de uitdagingen van nu en straks tegemoet te kunnen treden. De feitelijke fusie is dan ook goed verlopen en iedereen is hier nu vooral serieus en betrokken bezig met zijn of haar werk. Ik kwam wat dat betreft als het ware in een gespreid bedje.'

'Sparen, Aanvoeren, Accepteren'

'Maar dat neemt niet weg dat er wel een paar onderwerpen zijn, die specifieke aandacht vragen. Zoals de problematiek van de watervoorziening op de hoge zandgronden, om er maar eens een te noemen. Ik ben dan ook blij dat het Deltaprogramma naast veiligheid inmiddels ook aandacht schenkt aan zoet water. Nu is het wel zaak scherp op te letten dat geldt dat vanuit de Kaderrichtlijn Water bedoeld is voor kwaliteitsverbetering, niet via het toekomstige Deltafonds wordt uitgegeven aan veiligheid.'

Problematiek hoge zandgronden

'Als voormalig lid van het Bestuurlijk Platform Zoetwater maak ik me, samen met anderen, al langer sterk voor de positie van zoet water, vooral op de hoge zandgronden. De speciaal voor deze gebieden ontwikkelde beleidstris 'Sparen, Aanvoeren, Accepteren' mag wat mij betreft dan ook landelijk worden gehanteerd. Kort omschreven komt 'sparen' neer op: zorg dat je minder water nodig hebt en sla overschotten op voor droge tijden. Onder 'aanvoeren' verstaan we een optimalisatie van de verdeling van zoet water, ook over grotere afstanden, bijvoorbeeld via de grote rivieren naar het IJsselmeer. Daar kun je met een bescheiden peilopzet een nog groter spaarbekken van maken voor de rest van Nederland. En met 'accepteren' (en adapteren) bedoelen we: aanvaard het feit dat het klimaat verandert, bedenk oplossingen en vooral: denk vooruit, ontwikkel duurzame strategieën om ook op langere termijn te kunnen overleven. En daarbij zou je ook nadrukkelijk de ruimtelijke inrichting moeten betrekken.'

Wat is uw visie op het belang van de bodem voor de waterschappen en de drinkwaterbedrijven?

'Ik pleit er ook hier in Gelderland en Utrecht voor om snel een visie te ontwikkelen op de ondergrond. Dat geldt voor alle partijen die met ruimtelijke ordening en publieke ruimte te maken hebben, dus niet alleen voor drinkwaterbedrijven en waterschappen, maar ook voor provincies en gemeenten. De bodem is inmiddels door iedereen (zoals projectontwikkelaars, installateurs en andere bedrijven) ontdekt en om te voorkomen dat er wildwesttaferelen ontstaan, is er beleid nodig. Het verschil met bovengrondse zaken is dat je in de ondergrond dingen eigenlijk maar één keer kunt doen. Dat betekent dat je eerst goed moet weten wat je wilt.'

'Namens de waterschappen neem ik deel aan het strategisch beraad voor STRONG, de landelijke structuurvisie voor de ondergrond. Op die manier wordt onze inbreng gehoord in Den Haag. Het is essentieel dat men de samenhang tussen de onder- en de bovengrond gaat zien: het is één systeem dat integraal moet worden beschouwd. Ik ben dan ook een warm pleitbezorger van een ondergrondse watertoets, naast de bestaande bovengrondse toets.'

**'TECHNIEK IS MOOI,
MENSEN ZIJN ONMISBAAR'**

Heeft uw waterschap problemen met gewasbeschermingsmiddelen in het water?

Klip: 'Er is op dat dossier natuurlijk al veel gebeurd, maar we zijn er nog niet. Er bestaan Europese regels en het is onze taak die nu te handhaven. Ik geloof daarbij sterk in lokale voorlichting en samenwerking: op de plekken waar mensen die stoffen gebruiken is de meeste winst te behalen. Zo werken wij nauw samen met LTO Nederland en ook het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer biedt verdere kansen.'

Hoe ervaart u de samenwerking met de drinkwaterbedrijven, ook in het licht van het Bestuursakkoord Water?

Klip: 'In lokale trajecten werken we prima samen met Vitens, bijvoorbeeld bij oeverinfiltratie en langs de flanken van de Veluwe. Ook met de gemeenten maken we flinke stappen, zoals via het Platform Water Vallei en Eem, vooral op het gebied van beheer, investeringen en het afstemmen van plannen. In Soest voeren we bijvoorbeeld samen met de gemeente een project uit waarbij we regenwater afkoppelen van het rioolnet en afvoeren naar het stedelijk oppervlaktewater. Ook bij de gemeenten in ons gebied spelen de bekende 'drie K's' – kosten, kwaliteit, kwetsbaarheid. Zo zijn inmiddels twee medewerkers ten behoeve en op kosten van het totale waterketenplatform bij ons in dienst getreden en gaan Baarn en Soest samen een medewerker afvalwaterbeheer delen.'

Ziet u innovatie ook als een grote aanjager van samenwerking en besparingen binnen het BAW?

Klip: 'Innovatie is onmisbaar om stappen voorwaarts te maken. In ons bedieningsgebied hebben wij al de nodige initiatieven genomen, zoals de Energiefabriek

Apeldoorn en de energiezuinige Nereda-installatie in Epe. Maar met alleen techniek kom je er niet, je hebt ook de juist opgeleide mensen nodig. Daarom wil ik ook nadrukkelijk aandacht besteden aan de zichtbaarheid van de waterschappen. De waterprofessionals van Nederland verrichten fantastisch werk en daar mogen we best trots op zijn. De recente wateroverlast bij onze oosterburen onderstreept nog eens het belang van dat werk. Onder het motto 'De jeugd heeft de toekomst' willen wij de passie voor ons vak overbrengen op scholieren, bijvoorbeeld via profielwerkstukken, stages en onderzoeksopdrachten. Daarnaast zou ik graag willen bekijken of er een verbinding gelegd kan worden tussen de waterschappen en het onlangs door landelijke partijen als het rijk en VNO-NCW ondertekende Nationaal Techniekpact 2020. Dat moet leiden tot meer technisch geschoolden van mbo tot wetenschappelijk geschoold.'

Water-Willy Wortel

'Een andere ingang zoeken wij met de 'Stimuleringsprijs Waarde in de Waterketen': daarbij roepen we bekende en onbekende 'Water-Willy Wortels' van Nederland op ons te verrassen met oplossingen om de waterketen te sluiten. Voor de beste nieuwe ideeën om energie, grondstoffen en nuttig water te halen uit de afvalwaterketen loven wij drie prijzen uit van € 15.000. De eerste ronde is begin juni gestart en ik ben zeer benieuwd wat dit gaat opleveren.'

Meer informatie over de Stimuleringsprijs Waarde in de Waterketen:
www.vallei-veluwe.nl/stimuleringsprijs

Geen telecomkabels in drinkwaterleidingen!

Drinkwaterbedrijven en riool- en gasnetbeheerders moeten toegang verlenen tot hun leidingen voor uitrol van telecomkabels. Dat is de kern van een voorstel voor een nieuwe Europese telecom-verordening van Eurocommissaris Kroes (Digitale Agenda). Vewin vindt dit ongewenst vanwege de risico's voor de drinkwaterkwaliteit. Drinkwater zal daarom uitgesloten moeten worden van de werking van de verordening.

Op 26 maart presenteerde Eurocommissaris Kroes (Digitale Agenda) haar voorstel om de kosten van de aanleg van elektronische hogesnelheidscommunicatienetwerken te verlagen. In het voorstel wordt aangegeven dat er tot het jaar 2020 tot wel 63 miljard euro bespaard kan worden, als netwerkbeheerders voor het aanleggen van nieuwe breedbandverbindingen gebruik zouden kunnen maken van reeds bestaande infrastructuur. Eén van de sectoren die onder het voorstel vallen, is de drinkwatersector. Telecombedrijven krijgen daarbij het recht om hun kabels uit te rollen binnen al aanwezige leidingnetwerken, zoals drinkwaterleidingen.

Ontoelaatbare risico's

Drinkwaterbedrijven worden verplicht om op elk binnenkomend verzoek daartoe van telecombedrijven een 'redelijk aanbod' te doen. Weigering van dit aanbod kan plaatsvinden op een aantal gronden. Eén van deze gronden zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat de veiligheid of integriteit zal worden aangetast als er breedbandnetwerken door leidingen zullen lopen. Echter, risico's voor de volksgezondheid worden nu niet genoemd. Vewin is van mening dat dit ontoelaatbare risico's oplevert voor de chemische en microbiologische betrouwbaarheid

en dus de kwaliteit van het drinkwater. Het inbrengen van kabels in leidingen is een ernstige besmettingsbron voor het drinkwater. Bovendien kunnen uit die ingebrachte kabels chemische stoffen vrijkomen en in het water terechtkomen. Deze stoffen kunnen schadelijk zijn voor de gezondheid of aanleiding geven tot groei van bacteriën.

Overlast voor de klant

Kabels in drinkwaterleidingen verhinderen ook het normale functioneren van het drinkwaternet, bijvoorbeeld doordat afsluiters niet meer gebruikt kunnen worden. Reparaties bij leidingbreuken zullen ernstige vertraging oplopen en leiden tot overlast voor de klant. Het voorstel om telecomkabels in drinkwaterleidingen te leggen is dus ondoordacht en ongewenst.

Uitsluiten van de verordening

De verordening zal de komende maanden worden behandeld door het Europees Parlement en de Europese Raad. Samen met de Europese koepelorganisatie EUREAU pleit Vewin ervoor dat drinkwater wordt uitgesloten van de werking van de verordening. De Nederlandse regering heeft aangegeven, dat zij zich hiervoor in Brussel zal inzetten.

Stijgende trend overgewicht Rotterdamse jeugd gestopt

Het Lekker Fit!-programma van gemeente Rotterdam heeft de toename van overgewicht bij de Rotterdamse jeugd stopgezet. Evides Waterbedrijf is één van de publieke partners van dit programma en stimuleert vooral jongeren kraanwater te drinken.

Eind 2003 constateerde de gemeente Rotterdam dat het overgewicht onder de Rotterdamse jeugd bleef toenemen. Daarop heeft de gemeente met het programma Rotterdam Lekker Fit! geïnvesteerd in bijvoorbeeld meer beweging op school. Overgewicht staat een goede en gezonde ontwikkeling van het kind in de weg. Door samen met publieke en private partners interventies in te zetten en te ontwikkelen, mikken de partners op een gezonde leefstijl onder de Rotterdamse jeugd.

De afgelopen jaren is structureel op 88 basisscholen – dat is de helft van de Rotterdamse basisscholen – ingezet op het bevorderen van een gezonde leefstijl bij de Rotterdamse jeugd. Kinderen in het basisonderwijs krijgen op de Lekker Fit!-basisscholen bijvoorbeeld drie tot vijf keer per week gymles van een vakdocent. Daarnaast is aandacht voor gezonde voeding tijdens lessen en is een schooldiëtist aanwezig.

Ook in de kinderopvang en op zo'n 30% van de voortgezet-onderwijsscholen helpen

leerkrachten, sportdocenten en gezondheidsprofessionals, zoals diëtisten, de leerlingen meer te bewegen en gezonder te eten. Daarnaast wordt gewerkt met de bewezen effectieve 'Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) aanpak'. De gemeente Rotterdam doet dit niet alleen. De kracht zit in de samenwerking, met scholen, sportverenigingen, gezondheidsinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties, waaronder Evides Waterbedrijf.

Investeren in Rotterdamse jeugd

In Rotterdam heeft één op de vier kinderen en jongeren matig tot zeer ernstig overgewicht. De Rotterdamse jeugd heeft nog steeds meer overgewicht dan in de rest van Nederland. Het is daarom belangrijk dat gericht en aanhoudend is geïnvesteerd in het voorkomen van overgewicht door de inzet van effectief bewezen programma's. En deze inzet heeft resultaat gehad: de uitkomsten van het meerjarig onderzoek uitgevoerd door de GGD Rotterdam-Rijnmond laten zien dat de stijgende overgewicht-trend is gestopt. De eerste stap naar een gezonde en fitte jeugd in Rotterdam.

Rotterdam JOGG-stad

Rotterdam is sinds 2010 één van de JOGG-koploper steden. Paul Rosenmöller, voorzitter van het Convenant Gezond Gewicht: 'JOGG is de beweging voor een gezonde omgeving en een gezonde jeugd. Het is een lokale, duurzame, intersectorale aanpak die bewezen effectief is om de stijging van overgewicht bij jongeren om te zetten in een daling. Publieke en private partijen werken nauw samen met resultaat, zo ook in JOGG-gemeente Rotterdam.'

Waterflesjes van Evides

Evides ondersteunt het programma door flesjes beschikbaar te stellen aan de Lekker Fit!-scholen, die leerlingen zelf – steeds opnieuw – kunnen vullen met kraanwater voor de gymles. Ook deelt Evides kraanwater uit bij een aantal sportevenementen. Daarnaast krijgen scholen leskranten over kraanwater en een interactief spel. Op een leuke manier komen kinderen er zo achter hoe gezond het kraanwater is.

Delft en Dordrecht

Naast Rotterdam willen ook Delft en Dordrecht het overgewicht bij de jeugd aanpakken. Zo is in Dordrecht het project 'Doe ff Gezond' gestart, in samenwerking met de GGD en Sportbedrijf Dordrecht.

Ondertussen in Brussel

‘Eenheidsworst werkt niet van Noord-Lapland tot Zuid-Spanje’

In elke editie van *Waterspiegel* stellen wij een lid van het Europees Parlement enkele vragen over actuele waterdossiers. Dit keer: Esther de Lange, CDA/EVP.

Esther de Lange (1975) is vanaf 23 april 2007 lid van het Europees Parlement voor het CDA. Zij is onder andere lid van de commissies Landbouw- en Plattelandsontwikkeling, Begrotingscontrole en Milieubeheer, Volksgezondheid en Voedselveiligheid. Daarnaast is zij vicevoorzitter van de CDA-delegatie in het Europees Parlement.

Nitraatrichtlijn

De Nitraatrichtlijn moet verontreiniging van grond- en oppervlaktewater door te veel nitraat voorkomen. Vewin pleit ervoor dat aan de doelen van de Nitraatrichtlijn wordt voldaan en dat er een betere koppeling komt tussen de Nitraatrichtlijn en de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), met name in drinkwaterwinningsgebieden. *Hoe kunnen de bestaande knelpunten rondom nitraten volgens u worden opgelost?*

De Lange: ‘Een uitgangspunt van EU-beleid op het gebied van milieuwetgeving moet

volgens mij zijn dat de EU de grote lijnen uitzet en de doelstellingen vastlegt, die nodig zijn om het gewenste resultaat te halen. De lidstaten moeten dan op hun beurt zorgen dat die doelstellingen worden gehaald. De EU mag wel sturen, maar het moet Nederland vrijstaan te beslissen hoe onze milieudoelstellingen te halen.’

‘Het probleem met de Nitraatrichtlijn is dat niet alleen het doel, maar ook het middel (170 kg stikstof uit dierlijke mest/ha) wordt vastgelegd. Die eenheidsworst werkt niet van Noord-Lapland tot Zuid-Spanje. Een flink aantal landen heeft dan ook een derogatie op dit moment. Ik ben het met Vewin eens dat de Kaderrichtlijn Water ook voor nitraat een leidend instrument moet zijn. Het onderbrengen van de doelstellingen van de Nitraatrichtlijn bij de KRW, in plaats van een aparte tekst voor één stof, lijkt me een logische keuze. Het mestbeleid

in Nederland wordt op dit moment herzien, waarbij schoon grond- en oppervlaktewater een van de doelen is. Daar kan ik uiteraard niet op vooruitlopen. Wat ik wil benadrukken, is dat de EU-regels het niet moeilijker moeten maken dan nodig. Nederland staat voor een grote opgave bij de verdere reductie van nitraat in het grond- en oppervlaktewater. Willen wij een blijvende daling van emissies bereiken, dan moet Nederland de ruimte krijgen om effectief beleid te voeren, waarbij de agrarische ondernemers duurzaam kunnen blijven opereren. Maatwerk en afrekenen op resultaat dus.’

Het GLB na 2013

Welke mogelijkheden ziet u in het resultaat van de onderhandelingen voor verduurzaming van de landbouw en dan met name voor maatregelen ten gunste van de waterkwaliteit zoals bufferstroken of innovatieve technieken?

De Lange: ‘De vergroening, zoals voorge-

steld door de Europese Commissie, was niet alleen star en rigide, het positieve effect op milieu en klimaat was met deze maatregelen ook zeer gering. Boeren moesten in de plannen van de Commissie door drie hoepeltjes springen om aan de regels te voldoen. Dat is onwerkbaar, niet effectief en je verliest daarmee het draagvlak voor het beleid, juist onder hen die je zo hard nodig hebt om het goed uit te voeren.'

'Door de toegenomen flexibiliteit, maar vooral door een plaats in te ruimen voor moderne, innovatieve technieken kan de landbouw weer een stap maken richting een duurzame en toekomstbestendige sector. Daarnaast hebben die moderne technieken, zoals watermanagement en precisielandbouw, een veel groter effect.'

'De aanpassingen van de plannen bieden dus mogelijkheden voor een modernere aanpak, voor innovatieve technieken die al gebruikt worden en effectief blijken te zijn, en dus voor daadwerkelijke stappen richting de toekomst. De uitwerking van de alternatieven voor de vergroeningsvoorstellen van de Europese Commissie maakt nog steeds deel uit van de onderhandelingen over het nieuwe GLB, die zich nu in de eindfase bevinden.'

Wat kunnen de lidstaten zelf nog doen om het GLB 'blauwer' in te vullen?

De Lange: 'Een deel van het nieuwe GLB zal ruimte bieden voor maatwerk door lidstaten. Nederland kan een aantal keuzen maken, die recht doen aan de Nederlandse situatie. Als waterland kan ik me voorstellen dat er ook met de nodige aandacht zal worden gekeken naar de rol van water in de agrarische sector en de rol van die sector bij kwalitatief en kwantitatief waterbeheer. Of het nu gaat om het stimuleren van precisielandbouw, om zuinig met water en gewasbeschermingsmiddelen om te gaan, het beheer van water of het terugwinnen van nutriënten uit afvalwater en mest. Nederland is ook nationaal al voortvarend aan de slag gegaan, met bijvoorbeeld het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Innovatieve oplossingen zoeken met de agrarische ondernemer en organisaties die ons landschap en dus ons water beheren. Landbouw en water kunnen immers niet zonder elkaar.'

Prioritaire stoffen in water

Een ander onderwerp dat nu in de laatste fase zit, is de Richtlijn prioritaire stoffen. De Commissie heeft voorgesteld drie geneesmiddelen op de Prioritaire Stoffenlijst te plaatsen, wat later is teruggedraaid. Wat kan de EU nog doen om de hormoonverstorende stoffen en geneesmiddelen in het water terug te dringen?

De Lange: 'De aanwezigheid van geneesmiddelen en hormoonverstorende stoffen in het grondwater is een toenemend probleem. Mensen staan er vaak niet bij stil dat, wanneer ze antibiotica of bijvoorbeeld de pil gebruiken, die stoffen vervolgens via het riool het huis weer verlaten. Het terugdringen van dit soort stoffen in het leefmilieu zie ik dan ook als een belangrijke opgave.'

'Een tijdje terug was ik in Leeuwarden op bezoek bij Wetsus, het researchcentrum voor watertechnologie. Daar werd nogmaals duidelijk dat het in principe mogelijk is om met behulp van membranen medicijnen en andere stoffen uit het water te filteren, maar dat dit erg kostbaar is. Voor Nederland zou dat alleen al honderden miljoenen euro's kosten.'

'Het is dan ook logisch dat men kijkt naar hoe we kunnen voorkomen dat deze stoffen überhaupt in het water terechtkomen. In het dossier over de prioritaire stoffen, waarin ik me hard heb gemaakt voor bronbeleid en innovatieve technieken, wilde de Europese Commissie een aantal medicijnen op de Prioritaire Stoffenlijst zetten. Dat houdt in dat lidstaten maatregelen

moeten nemen om verontreiniging met dit soort stoffen te verminderen en in het algemeen de emissie en lozing van die stoffen te voorkomen. Zoals ik al zei, zit daar een behoorlijk kostenplaatje aan, iets waar de Europese lidstaten in het huidige economische klimaat huiverig voor zijn. Meer dan het akkoord dat er nu ligt, is niet mogelijk gebleken. Wel is besloten dat deze medicijnen op een soort wachtlijst komen te staan en dat later alsnog besloten kan worden dat ze wel op de Prioritaire Stoffenlijst komen. Het dossier over de prioritaire stoffen wordt waarschijnlijk begin juli aangenomen door het Europees Parlement.'

'Wat kunnen we sowieso zelf al doen in Nederland? Ik denk dan bijvoorbeeld aan het opvangen van water op plekken waarvan we zeker weten dat er vervuiling optreedt, zoals bij ziekenhuizen, industriegebieden, etc. Door water daar op te vangen en te zuiveren zou al winst behaald kunnen worden en ook kosten bespaard op de zuivering later. Het terugbrengen van antibioticaresistentie en -gebruik heeft ook mijn aandacht. Ik ben er ook voorstander van dat mensen beter worden ingelicht over wat ze voorgeschreven krijgen en wat voor weg die stoffen vervolgens afleggen nadat ze gebruikt zijn. Bewustwording op dit punt is van belang. En de Europese inzet voor het verminderen van het gebruik van antibiotica, zoals het Actieplan tegen antimicrobiële resistentie, mag best wat ambitieuzer.'

Dit is een verkorte versie van een langer artikel, dat u kunt lezen op <http://goo.gl/vcWef>.

Achterspiegel

STRONG

Drinkwaterwinning is niet meer de enige gebruiker van de bodem en moet 'concurreren' met andere gebruiksfuncties. Onder onze voeten vinden steeds meer nieuwe activiteiten plaats, zoals winning van aardwarmte, opslag van CO₂ of warmte/koude-opslag. Bovendien wordt nagedacht over mogelijkheden van winning van schaliegas en opslag van kernafval in de ondergrond. Lang niet overal zijn deze activiteiten te verenigen met waterwinning.

Verschillende functies strijden om de beperkt beschikbare ruimte in de ondergrond. Om richting te geven aan de ordening van de ondergrond, is het ministerie van Infrastructuur en Milieu bezig met het opstellen van een Structuurvisie Ondergrond (STRONG). Vewin hecht groot belang aan deze structuurvisie, die een kader zal geven aan decentrale overheden om ondergrondse gebruiksfuncties af te wegen. Daarbij zal bescherming van grondwater voor de drinkwatervoorziening voorop moeten staan.

Vewin wil de volgende zaken geregeld hebben in STRONG:

- Bestuursorganen moeten de belangen van drinkwater laten prevaleren bij het gebruik van de ondergrond. Drinkwatervoorziening is immers een 'dwingende reden van groot openbaar belang'.
- De ontwikkeling van normen voor grondwater moet zijn afgestemd op veiligstelling van de drinkwaterkwaliteit.
- Het opstellen van een verdringingsreeks voor ondergronds ruimtegebruik, met prioriteit voor waterwinning.
- Het versterken van de ruimtelijke bescherming van grondwateronttrekkingen en strategische grondwatervoorraad.
- Het vastleggen van een formele positie van drinkwaterbedrijven bij besluiten over ontwikkelingen in de ondergrond.
- De ontwikkeling van een systematiek voor 3D-begrenzing van beschermingsgebieden en het aanwijzen van strategische grondwatervoorraden.

